

Warszawa, dnia 28 lipca 2023 r.

Poz. 768

**OBWIESZCZENIE
MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI¹⁾**

z dnia 7 czerwca 2023 r.

**w sprawie krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków
ochrony roślin na lata 2023–2027**

Na podstawie art. 47 ust. 5 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2023 r. poz. 340 i 412) ogłasza się krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2023–2027, stanowiący załącznik do obwieszczenia.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi: *R. Telus*

¹⁾ Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi kieruje działem administracji rządowej – rolnictwo, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. poz. 716).

Załącznik do obwieszczenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju
Wsi z dnia 7 czerwca 2023 r. (M.P. poz. 768)

**KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ OGRANICZENIA RYZYKA
ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN
NA LATA 2023–2027**

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	4
II. WYBRANE INFORMACJE O POLSKIM ROLNICTWIE	5
III. WKŁAD PLANU STRATEGICZNEGO W REALIZACJĘ CELÓW STRATEGII „OD POŁA DO STOŁU”	9
IV. REALIZACJA PIERWSZEGO I DRUGIEGO KRAJOWEGO PLANU DZIAŁANIA	11
V. CELE I DZIAŁANIA NA RZECZ OGRANICZENIA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN NA LATA 2023–2027	23
1. DZIAŁANIE 1. SZKOLENIA W ZAKRESIE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	24
1.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	25
1.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	25
2. DZIAŁANIE 2. OGRANICZANIE RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE ZBYWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	25
2.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	27
2.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	27
3. DZIAŁANIE 3. UPOWSZECHNIANIE W SPOŁECZEŃSTWIE WIEDZY O ŚRODKACH OCHRONY ROŚLIN	27
ZADANIE 1. PROMOWANIE DOBRZYCH PRAKTYK BEZPIECZNEGO STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	28
ZADANIE 2. GROMADZENIE INFORMACJI O ZATRUCIACH LUDZI ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN	28
3.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	28
3.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	29
4. DZIAŁANIE 4. ZAPEWNIENIE SPRAWNOŚCI TECHNICZNEJ SPRZĘTU PRZEZNACZONEGO DO STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	29
4.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	30
4.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	30
5. DZIAŁANIE 5. ZABIEGI AGROLOTNICZE	31
5.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	32
5.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	32
6. DZIAŁANIE 6. OSTRZEGANIE OSÓB POSTRONNYCH O ZABIEGACH OCHRONY ROŚLIN	32
6.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	32
6.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	33
7. DZIAŁANIE 7. ŚRODKI OCHRONY ŚRODOWISKA WODNEGO I WODY PITNEJ	33
ZADANIE 1. PROWADZENIE MONITORINGU WÓD POWIERZCHNIOWYCH, PODZIEMNYCH I OSADÓW DENNYCH	34
Podzadanie 1. Wody powierzchniowe	35
Podzadanie 2. Wody podziemne	35
Podzadanie 3. Osady denne	36
ZADANIE 2. PROWADZENIE MONITORINGU WODY PRZEZNACZONEJ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI	36
ZADANIE 3. BADANIE WPŁYWU CHEMICZNEJ OCHRONY ROŚLIN NA STAN WÓD POWIERZCHNIOWYCH	37
ZADANIE 4. NADZÓR NAD ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN ZAWIERAJĄCYMI SUBSTANCJE CZYNNNE, KTÓRE POWINNY BYĆ OBJĘTE SZCZEGÓLNYM MONITORINGIEM	38
7.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	38
7.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	38
8. DZIAŁANIE 8. OGRANICZENIE STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN NA OBSZARACH SZCZEGÓLNIE WRAŻLIWYCH	39
8.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	40
8.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	40
9. DZIAŁANIE 9. WYELIMINOWANIE ZAGROŻEŃ NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH WYKONYWANIA ZABIEGÓW OCHRONY ROŚLIN	40
9.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA	42
9.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	42
10. DZIAŁANIE 10. INTEGROWANA OCHRONA ROŚLIN	42
ZADANIE 1. UPOWSZECHNIANIE WIEDZY Z ZAKRESU INTEGROWANEJ OCHRONY ROŚLIN	42
ZADANIE 2. UTRZYMANIE PLATFORMY INTERNETOWEJ POŚWIĘCONEJ INTEGROWANEJ OCHRONIE ROŚLIN	43
ZADANIE 3. OPRACOWANIE, AKTUALIZACJA I UDOSTĘPNIENIE METODYK INTEGROWANEJ OCHRONY POSZCZEGÓLNYCH UPRAW	44
ZADANIE 4. PROWADZENIE SYSTEMU SYGNALIZACJI AGROFAGÓW	44
ZADANIE 5. UDOSTĘPNIENIE SYSTEMÓW WSPOMAGANIA PODEJMOWANIA DECYZJI W OCHRONIE ROŚLIN	45
ZADANIE 6. UDOSTĘPNIENIE PROGRAMÓW INTEGROWANEJ OCHRONY ROŚLIN	45

ZADANIE 7. UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW OCENY PROWADZONEJ W RAMACH POREJESTROWEGO DOŚWIADCZALNICTWA ODMIANOWEGO	46
ZADANIE 8. UPOWSZECHNIANIE SYSTEMU INTEGROWANEJ PRODUKCJI ROŚLIN	46
ZADANIE 9. PROWADZENIE DORADZTWA W OCHRONIE ROŚLIN	46
ZADANIE 10. ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH PODCZAS WYKONYWANIA ZABIEGÓW OCHRONY ROŚLIN	47
ZADANIE 11. MONITORING ODPORNOŚCI AGROFAGÓW NA ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN ORAZ OGRANICZANIE TEGO ZJAWISKA.....	48
ZADANIE 12. ZACHĘTY DO STOSOWANIA INTEGROWANEJ OCHRONY ROŚLIN POPRZEZ INTERWENCJE PLANU STRATEGICZNEGO WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ.....	49
10.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	50
10.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	50
11. DZIAŁANIE 11. ANALIZA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	51
ZADANIE 1. BADANIA STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN.....	51
Podzadanie 1. Prowadzenie badań statystycznych sprzedaży środków ochrony roślin.....	51
Podzadanie 2. Prowadzenie badań statystycznych zużycia środków ochrony roślin	51
ZADANIE 2. KONTROLE I MONITORINGI DOTYCZĄCE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	52
Podzadanie 1. Kontrola żywności pochodzenia roślinnego na obecność pozostałości środków ochrony roślin.....	52
Podzadanie 2. Kontrola pasz na obecność pozostałości środków ochrony roślin	53
Podzadanie 3. Kontrola żywności pochodzenia zwierzęcego na obecność pozostałości środków ochrony roślin.....	54
ZADANIE 3. OPRACOWANIE WSKAŹNIKÓW ORAZ ANALIZA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	54
11.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	54
11.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	54
12. DZIAŁANIE 12. UTRZYMANIE EFEKTYWNEGO NADZORU NAD OBROTEM I STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	55
12.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	56
12.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	56
13. DZIAŁANIE 13. OPTIMALIZACJA OCHRONY UPRAW MAŁOBSZAROWYCH I EKOLOGICZNYCH.....	56
13.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	57
13.2. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	57
VI. ZGODNOŚĆ KRAJOWEGO PLANU DZIAŁANIA Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI DOTYCZĄCYMI ROLNICTWA	58

I. Wprowadzenie

Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, zwany dalej „krajowym planem działania”, stanowi wykonanie zobowiązań wynikających z postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 71, z późn. zm.), zwanej dalej „dyrektywą 2009/128/WE”.

W Polsce pierwszy krajowy plan działania został przyjęty w dniu 6 maja 2013 r. i ogłoszony w dniu 18 czerwca 2013 r. w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (M.P. poz. 536), natomiast drugi krajowy plan działania został przyjęty w dniu 11 lipca 2018 r. i ogłoszony w dniu 25 lipca 2018 r. w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (M.P. poz. 723 oraz z 2020 r. poz. 99).

Podstawę prawną do ogłoszenia krajowych planów działania stanowiły przepisy art. 47 ust. 5 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2023 r. poz. 340, z późn. zm.), a czas ich realizacji został zaplanowany kolejno na lata 2013–2017 i 2018–2022. Stosownie do przepisów art. 47 ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin minister właściwy do spraw rolnictwa został bowiem zobowiązany do dokonania przeglądu krajowego planu działania w odstępach czasu nie dłuższych niż 5 lat.

Celem pierwszego i drugiego krajowego planu działania było upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Przyjęto, że wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, w szczególności przez promowanie niechemicznych metod ochrony roślin, pozwoli na zmniejszenie zależności produkcji roślinnej od chemicznych środków ochrony roślin, co w efekcie pozwoli ograniczyć ryzyko związane z ich stosowaniem.

Podczas opracowywania trzeciego już krajowego planu działania określone zostały cele i działania zmierzające do dalszego zmniejszenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin. Uwzględniono doświadczenia i rezultaty wynikające z realizacji krajowego planu działania przyjętego na lata 2013–2017 oraz 2018–2022, a także wprowadzono nowe działania odpowiadające aktualnym potrzebom.

Kluczowym celem dla Polski w związku z realizacją trzeciego krajowego planu działania zostało, podobnie jak w latach poprzednich, upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, w szczególności przez promowanie niechemicznych metod ochrony, prowadzi bowiem do zmniejszenia zależności produkcji roślinnej od preparatów chemicznych i w efekcie ogranicza ryzyko związane z ich użyciem – zarówno dla konsumentów produktów rolnych, osób wykonujących zabiegi, jak i środowiska.

II. Wybrane informacje o polskim rolnictwie

Rzeczpospolita Polska jest krajem o powierzchni 312 679 km² i liczbie ludności 38 179 tys. osób (Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021).

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego (Powszechny Spis Rolny 2020. Charakterystyka gospodarstw w 2020 r.) wynika, że w polskim rolnictwie stopniowo zmniejsza się liczba gospodarstw rolnych. W 2020 r. ponad 1,3 mln gospodarstw rolnych użytkowało 14,95 mln ha i utrzymywało 10,0 mln sztuk dużych zwierząt gospodarskich. W strukturze gospodarstw rolnych, podobnie jak w latach poprzednich, ponad połowę (52,0%) stanowiły gospodarstwa do 5 ha użytków rolnych (UR).

Obserwowany jest stopniowy wzrost liczby gospodarstw największych, o powierzchni 50 ha i więcej UR, których w 2020 r. było 40,7 tys. (3,1% ogółu gospodarstw rolnych), w porównaniu do 27 tys. gospodarstw rolnych (1,8%) w 2010 r. W 2020 r. średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie wynosiła 11,35 ha.

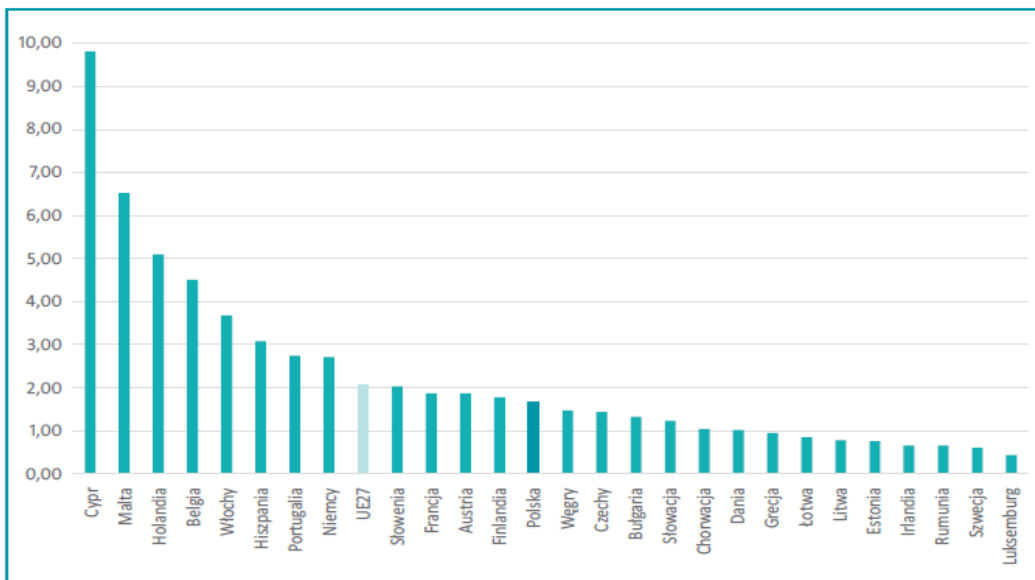
W 2020 r. wśród ogółu gospodarstw dominowały jednostki prowadzące wyłącznie produkcję roślinną. Gospodarstwa te stanowiły 55,8% ogółu gospodarstw rolnych, podczas gdy prowadzące tylko produkcję zwierzęcą – 0,6%. Gospodarstwa z produkcją mieszaną (prowadzące zarówno uprawę roślin, jak i chów zwierząt) stanowiły 43,6% ogółu gospodarstw rolnych.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych w 2020 r. wynosiła 10 962 tys. ha i w porównaniu do 2010 r. wzrosła o 596 tys. ha (o 5,7%). Zwiększyła się również powierzchnia łąk trwałych do 2 788 tys. ha, tj. o 210 tys. ha (o 8,1%). Przyczyną tych zmian był spadek powierzchni gruntów ugorowanych, pozostałych użytków rolnych, pastwisk trwałych, a także upraw trwałych.

Największy udział w strukturze zasiewów miały zboża – 68,1%, w tym pszenica – 21,8% i pszenżyto – 12,7%.

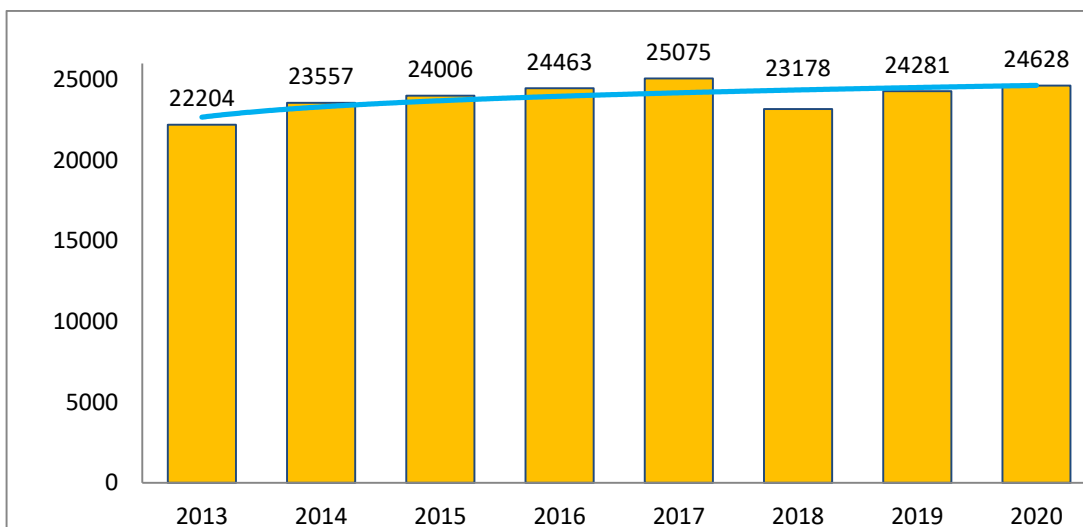
Z uwagi na wielkość produkcji rolnej w rankingu bezpieczeństwa żywnościowego – Światowym Indeksie Bezpieczeństwa Żywnościowego w 2020 r. Polska zajęła wysokie 25. miejsce, a w 2021 r. 22. miejsce. Ranking obejmował analizę poziomu bezpieczeństwa żywnościowego w 113 krajach.

Na przestrzeni ostatnich lat w Unii Europejskiej sprzedawano rocznie ok. 350 tys. ton substancji czynnych wykorzystywanych w środkach ochrony roślin. W 2019 r. Polska była piątym krajem w Unii Europejskiej pod względem wielkości sprzedaży substancji czynnych – 24 281 ton. Jednak według Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu (IOR-PIB) Polska zajmuje dopiero 13. miejsce według wskaźnika sprzedaży środków ochrony roślin, który w 2019 r. wynosił 1,67 kg/ha UAA (*Utilised agricultural area* – wykorzystywane użytki rolne w tym grunty orne, trwałe użytki zielone, uprawy stałe, uprawy przydomowe) oraz 2,12 kg/ha UAA bez trwałych użytków zielonych. Wartości te są niższe niż średnia dla krajów członkowskich (UE27), niższe niż wartości wskaźników dla krajów, w których zużywa się najwięcej pestycydów (Hiszpania, Francja, Włochy, Niemcy) i niższe niż dla krajów, w których stosuje się bardzo intensywną ochronę roślin (Holandia, Belgia).

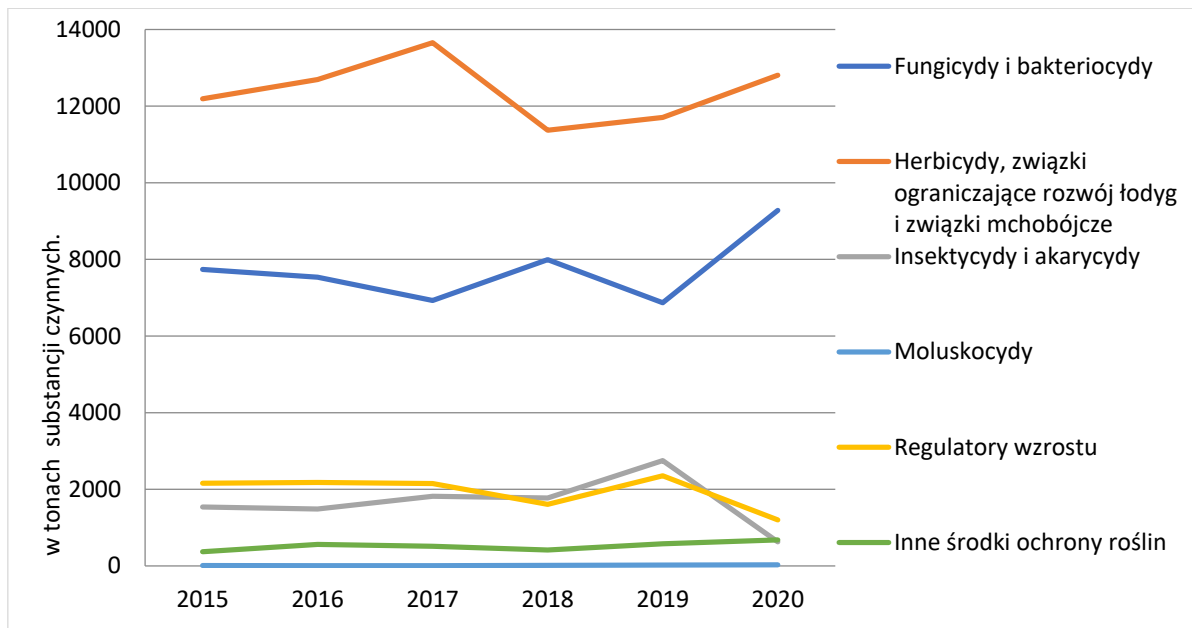
Wykres nr 1, źródło: materiały własne MRiRW

W ostatnich latach zahamowaniu uległ dotychczasowy trend wzrostu sprzedaży w Polsce środków ochrony roślin. Sprzedaż środków ochrony roślin w przeliczeniu na substancje czynne w 2018 r. była niższa o 7,57% w porównaniu do 2017 r., w którym to zanotowano do tej pory najwyższą sprzedaż. Wartość ta wzrosła w 2019 r. o 4,76% w porównaniu do 2018 r., ale nadal była niższa o 3,17% w porównaniu do 2017 r. W 2020 r. nastąpił dalszy nieznaczny wzrost sprzedaży o 1,43% w porównaniu do 2019 r. Oznacza to, że obserwowany do 2017 r. wzrost sprzedaży, po korekcie w 2018 r., powoli odbudowuje się, jednak jej poziom nie przekroczył jeszcze wielkości z 2017 r.

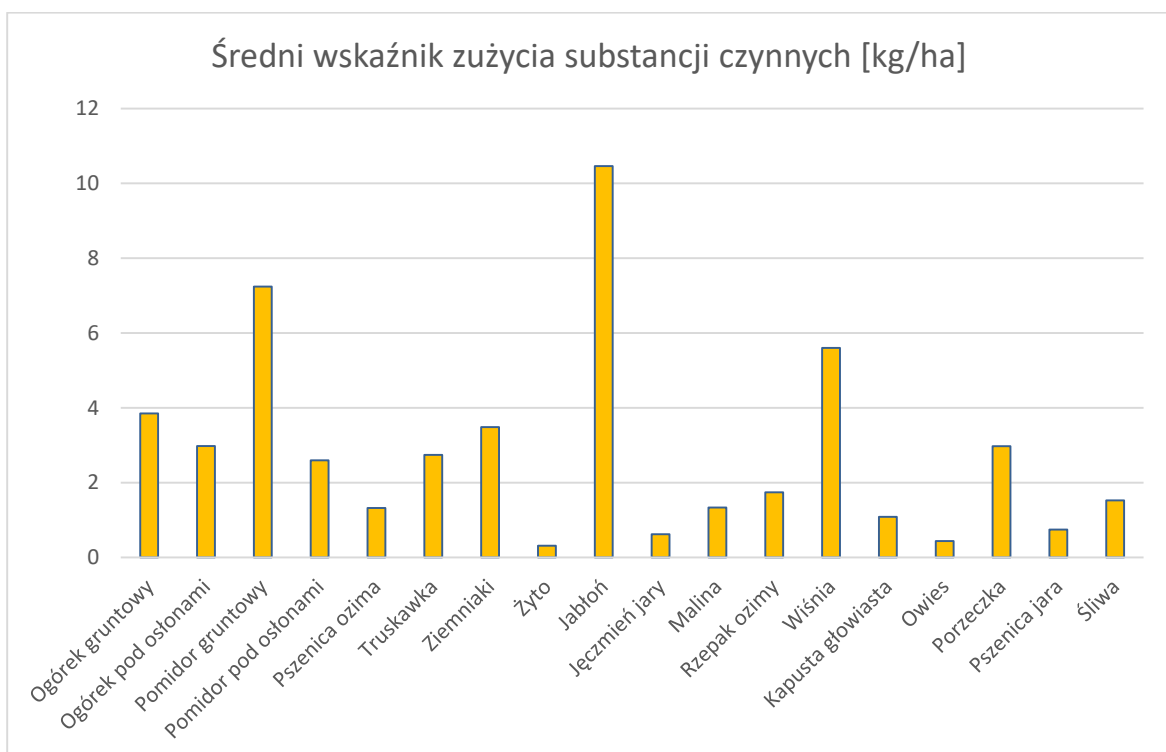
Wykres nr 2, źródło: materiały własne MRiRW

Dokładna analiza danych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin w 2018 r. wykazała znaczny spadek sprzedaży herbicydów fosforoorganicznych o 29% oraz regulatorów wzrostu roślin o 25%, o 15% wzrosła natomiast sprzedaż fungicydów. W 2019 r. nastąpił wzrost sprzedaży środków owadobójczych o 55%. W 2020 r. wzrosła sprzedaż fungicydów i herbicydów, a spadła sprzedaż insektycydów i regulatorów wzrostu roślin.

Wykres nr 3, źródło: materiały własne MRiRW

Obserwowane jest przy tym duże zróżnicowanie w zużyciu środków ochrony roślin w poszczególnych uprawach.

Wykres nr 4, źródło: materiały własne MRiRW

Na tle wysoko rozwiniętych krajów UE w Polsce następuje stały wzrost wydajności i efektywności produkcji rolniczej, z uwzględnieniem jako priorytetu zasady zrównoważonego rozwoju. Sprzyjają temu m.in. środki pochodzące z funduszy strukturalnych przeznaczane na instrumenty mające na celu wsparcie finansowe dotyczące poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych przez modernizację technicznej infrastruktury produkcyjnej, dostosowanie profilu, skali i jakości produkcji do potrzeb rynku, poprawę bezpieczeństwa żywności, poprawę warunków utrzymania zwierząt, ochrony środowiska lub bezpieczeństwa pracy. Ponadto dzięki wdrożeniu m.in. zasad *cross-compliance* wzrasta także poziom kultury rolnej.

Rozwój produkcji rolnej i gospodarki żywnościowej w Polsce, począwszy od lat 50. XX wieku, nieodłącznie jest związany ze stosowaniem środków ochrony roślin. Należy jednak podkreślić, że w dalszym ciągu ich wykorzystanie kształtuje się na niższym poziomie niż w innych państwach UE o wysoko rozwiniętym rolnictwie. Przewiduje się, że obecny trend wzrostu ilości sprzedaży środków ochrony roślin w przeliczeniu na chronioną powierzchnię wykorzystywaną rolniczo może się utrzymać w kolejnych latach. Istotne są więc wszelkie działania podejmowane w celu minimalizacji ryzyka związanego z ich wykorzystywaniem.

Cele wyznaczone w krajowym planie działania są ukierunkowane zatem na ograniczenie ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin oraz racjonalne i zrównoważone ich wykorzystywanie, czego nie należy utożsamiać z ilościową redukcją stosowania tych środków. Cele związane z ograniczaniem ryzyka wynikającego z ochrony upraw muszą być bowiem osiągnięte przy zachowaniu konkurencyjności polskiego rolnictwa.

III. Wkład planu strategicznego w realizację celów strategii „Od pola do stołu”

Zgodnie z unijnymi strategiami „Od pola do stołu” i „Na rzecz bioróżnorodności 2030” należy dążyć do „zmniejszenia ogólnego stosowania i ryzyka dotyczącego pestycydów chemicznych o 50% oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów o 50% do 2030 r.”. Unijne dążenia i cele zawarte w strategiach są odpowiedzią na oczekiwania społeczne w zakresie bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska. Do oceny stopnia realizacji tychże celów Komisja Europejska (KE) zaproponowała następujące wskaźniki:

- 1) zmodyfikowany zharmonizowany wskaźnik ryzyka HRI-1 – wskaźnik ten bazuje na danych statystycznych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin, gdzie poszczególnym kategoriom tych preparatów przypisano różne wagi (dalej „F2F-1”);
- 2) wskaźnik ograniczenia stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia (dalej „F2F-2”).

Okresem bazowym dla wyliczania ww. wskaźników są lata 2015–2017.

Realizacja ww. celów będzie osiągana poprzez działania wyszczególnione w krajowym planie działania, a także w Planie Strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS WPR).

Według szacunków Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego interwencje PS WPR mogą przyczynić się do ograniczenia stosowania środków ochrony roślin w Polsce od 3 do 7,5%. Ocena ta została oparta na wytypowaniu gmin, w których uwarunkowania organizacyjne i przyrodnicze w największym stopniu sprzyjają realizacji interwencji ukierunkowanych na ograniczanie stosowania środków ochrony roślin. Przyjęto założenie, że gospodarstwa, które będą z dużym prawdopodobieństwem realizowały praktyki korzystne dla środowiska i klimatu związane z niestosowaniem środków ochrony roślin, to gospodarstwa położone na obszarach o słabym potencjale rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Ponadto udział trwałych użytków zielonych (TUZ) w powierzchni tych gospodarstw jest relatywnie wysoki.

Ocenę możliwości redukcji stosowania środków ochrony roślin przy zachowaniu produktywności rolnictwa przeprowadziły z kolei wspólnie Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy (IOR–PIB) i Instytut Ogrodnictwa – Państwowy Instytut Badawczy (IO–PIB). Ocena ta opierała się na analizie możliwości ograniczenia poszczególnych zabiegów ochronnych poprzez stosowanie alternatywnych metod ochrony roślin oraz racjonalizowanie stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Według tych szacunków maksymalny poziom redukcji sprzedaży środków ochrony roślin (wyrażony w kg substancji czynnej) może wynieść od 3,67 do 9,09%. Wymagałoby to jednak przestrzegania przez wszystkich rolników zasad integrowanej ochrony roślin (co w praktyce oznacza przystąpienie do ekoschematu dedykowanego integrowanej produkcji roślin).

Powyższe analizy odnoszą się do ilościowego ograniczenia stosowania środków ochrony roślin, nie zaś zmiany wartości przedstawionych wyżej wskaźników.

Na podstawie podobnych założeń, z uwzględnieniem oceny możliwości wykluczenia ze stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia, IOR–PIB

i IO–PIB podjęły się także dokonania oceny możliwości realizacji wskaźników proponowanych przez KE.

Możliwość maksymalnej redukcji wartości obu wskaźników uzależniona jest od szeregu czynników, tak związanych z PS WPR, jak i niezależnych od niego (np. wycofywanie zatwierdzenia poszczególnych substancji aktywnych).

Maksymalny poziom redukcji wskaźnika F2F-1, wynikający wyłącznie ze zgodnej z oczekiwaniami zmiany przez rolników praktyki w zakresie ochrony roślin, określono na poziomie 16,46%.

Jednocześnie jednak, pomimo zidentyfikowanych możliwości redukcyjnych dotyczących zużycia środków ochrony roślin, obserwowany jest obecnie wzrost sprzedaży preparatów zawierających substancje kwalifikujące się do zastąpienia, co będzie miało wpływ na wartość wskaźników. Wartość wskaźnika odnoszącego się do ograniczenia stosowania środków ochrony roślin zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia według obliczeń KE wyniosła 117 w 2020 r.

Z tego powodu jako cel redukcyjny w ramach PS WPR przyjęto dążenie do obniżenia wartości wskaźnika HRI-1 o 5% w odniesieniu do 2019 r., tj. ostatniego roku, dla którego zostały przeprowadzone obliczenia tego wskaźnika w momencie projektowania planu. Ponieważ wartość wskaźnika w 2019 r. wyniosła 85%, celem będzie dążenie do osiągnięcia wartości wskaźnika w 2030 r. na poziomie 80% (tj. redukcji o łącznie 20%).

Wartość omawianego wskaźnika uzależniona jest w dużej mierze od wycofywania zatwierdzenia substancji czynnych, co jest procesem niezależnym od PS WPR. Brak skutecznych alternatywnych metod ochrony oraz obawy związane z pojawiającą się odpornością agrofagów na takie środki mogą skłaniać producentów do wykorzystywania preparatów zawierających substancje czynne kwalifikujące się do zastąpienia.

Osiągnięcie celów redukcyjnych uzależnione będzie od zmian w decyzjach producentów i ich przystąpienia do ekoschematów, a w szczególności ekoschematu odnoszącego się do integrowanej produkcji roślin, skierowanego do rolników prowadzących i chcących kontynuować intensywną produkcję roślin.

Zagrożeniem dla realizacji celów redukcyjnych są zatem niezależne od PS WPR zmiany w asortymencie dostępnych środków ochrony roślin, pojawiająca się odporność agrofagów na środki ochrony roślin, zmiany klimatyczne i związane z tym nowe wyzwania dla ochrony roślin, a także rozprzestrzenianie się nowych agrofagów.

W ramach PS WPR dla realizacji ww. celów zaprojektowano interwencje:

- 1) Ekoschemat – Obszary z roślinami miododajnymi;
- 2) Ekoschemat – Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin;
- 3) Ekoschemat – Biologiczne środki ochrony roślin;
- 4) Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000;
- 5) Rolnictwo ekologiczne;
- 6) Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000;

- 7) Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000;
- 8) Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych;
- 9) Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie;
- 10) Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu;
- 11) Interwencja w sektorze owoców i warzyw – Działania na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu;
- 12) Wymiana wiedzy i upowszechnianie informacji.

Interwencje ukierunkowane są na zachęcanie do stosowania alternatywnych, niechemicznych metod ochrony roślin, racjonalizowania ochrony roślin, podejmowania działań na rzecz zwiększania bioróżnorodności biologicznej środowiska rolniczego oraz wykorzystywania gruntów w sposób niewymagający zabiegów chemicznych.

IV. Realizacja pierwszego i drugiego krajowego planu działania

Do oceny stopnia realizacji celów głównych pierwszego krajowego planu działania zostały przyjęte mierniki o charakterze ogólnym, natomiast dla poszczególnych działań służących osiągnięciu tych celów mierniki o charakterze szczegółowym. Jako mierniki ogólne przyjęto:

- 1) stosowanie przez użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin – w 2017 r. wartość miernika powinna wynosić co najmniej 90% (według danych Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa);
- 2) procentowy udział przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin w żywności pochodzenia roślinnego – w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika powinna utrzymywać się na poziomie poniżej 1% (według danych Państwowej Inspekcji Sanitarnej);
- 3) procentowy udział przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin w paszach i żywności pochodzenia zwierzęcego – w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika powinna utrzymywać się na poziomie poniżej 0,1% (według danych Inspekcji Weterynaryjnej).

Założone działania przyjęte na lata 2013–2017 były konsekwentnie realizowane, co znalazło odzwierciedlenie w wartościach mierników przyjętych do ewaluacji osiągania celów krajowego planu działania, tj.:

- 1) według danych Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa w 2017 r. od 68,3% do 96,5% użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin stosowało poszczególne wymogi integrowanej ochrony roślin;
- 2) w latach 2013–2017 Państwowa Inspekcja Sanitarna stwierdziła przekroczenia najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin dla próbek krajowej żywności pochodzenia roślinnego (po uwzględnieniu niepewności wyniku) średnio na poziomie 1,22%;
- 3) Inspekcja Weterynaryjna w latach 2013–2014 i w 2017 r. w żadnej z przebadanych próbek pasz i żywności pochodzenia zwierzęcego nie stwierdziła przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin. W 2015 r. 4 próbki pasz nie

spełniały wymagań prawa oraz w 1 próbce tkanki tłuszczowej konia i w 1 próbce tkanki tłuszczowej dzika wykryto niezgodne wyniki zawartości PCB. Niezgodny wynik zawartości PCB w 1 próbce tkanki tłuszczowej dzika wykryto także w 2016 r.

Tym samym cele krajowego planu działania na lata 2013–2017 były bliskie osiągnięcia.

Celem realizacji drugiego, podobnie jak pierwszego realizowanego w latach 2013–2017 krajowego planu działania, było upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Krajowy plan działania dotyczył działań administracji i instytucji państwowych, mających zapewnić wsparcie przede wszystkim rolnikom w ograniczaniu zagrożeń wynikających z użycia środków ochrony roślin.

W ramach programu zaplanowano 13 działań:

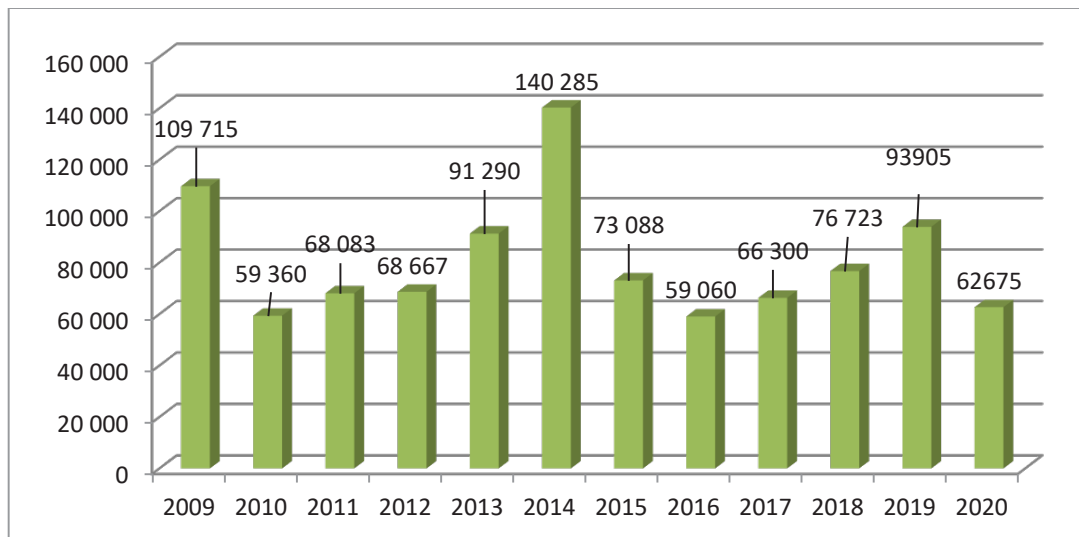
- 1) doskonalenie systemu szkoleń w zakresie środków ochrony roślin;
- 2) ograniczanie ryzyka związanego ze zbywaniem środków ochrony roślin;
- 3) upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środkach ochrony roślin;
- 4) zapewnienie sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 5) ograniczanie ryzyka związanego z agrolotniczymi zabiegami ochrony roślin;
- 6) ostrzeganie osób postronnych o zabiegach ochrony roślin;
- 7) środki ochrony środowiska wodnego i wody pitnej;
- 8) ograniczenie stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych;
- 9) wyeliminowanie zagrożeń na poszczególnych etapach wykonywania zabiegów ochrony roślin;
- 10) upowszechnianie integrowanej ochrony roślin;
- 11) analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin;
- 12) utrzymanie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin;
- 13) optymalizacja ochrony upraw małoobszarowych i ekologicznych.

Szczegółowe sprawozdania z realizacji krajowego planu działania są corocznie publikowane na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ze względu na systemy sprawozdawcze, przyjęte w jednostkach administracji zaangażowanych w realizację zadań, na dzień opracowywania niniejszego krajowego planu działania są dostępne dane sprawozdawcze za lata 2018–2020.

W ramach **działania 1** krajowego planu działania udoskonalano system obowiązkowych szkoleń dla osób stosujących środki ochrony roślin, dystrybutorów tych środków oraz doradców. W latach 2017–2020 przeprowadzono łącznie 9 967 szkoleń, które ukończyły 233 303 osoby. Należy jednak zaznaczyć, że w 2020 r. wprowadzone były liczne ograniczenia sanitarne związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2. Sytuacja ta wpłynęła na ilość i formę organizacji szkoleń oraz przyczyniła się do tymczasowego zawieszenia obowiązku posiadania aktualnego zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w zakresie środków ochrony roślin.

Liczbę osób przeszkolonych w latach 2009–2020 przedstawia poniższy wykres. Należy zwrócić uwagę, że wykres wyraźnie ukazuje cykliczność szkoleń (w szkoleniach należy uczestniczyć bowiem co 5 lat).

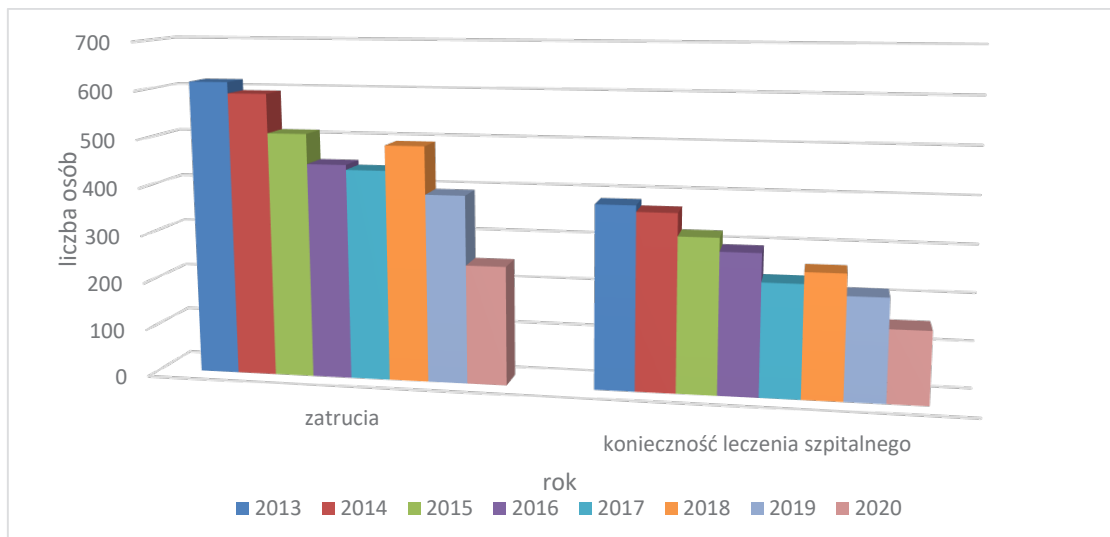
Wykres nr 5, źródło: materiały własne MRiRW

Cele **działania 2** koncentrowały się na eliminowaniu przypadków występowania nieprawidłowości przy sprzedaży środków ochrony roślin oraz dystrybucji preparatów podrabionych lub niedopuszczonych do stosowania. Zgodnie z ewidencją prowadzoną przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa obrót środkami ochrony roślin prowadzony był corocznie w ok. 8 100 punktach sprzedaży. Co roku przeprowadzanych było ok. 6 300 kontroli obrotu środkami ochrony roślin.

Celem **działania 3** było zwiększenie wiedzy społeczeństwa o środkach ochrony roślin, w tym przez prowadzone kampanie informacyjne na temat bezpiecznego stosowania tych środków. Informacje w tym zakresie były prezentowane na konferencjach, a także publikowane w prasie. Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin zależy w dużym stopniu od świadomości, wiedzy i umiejętności osób wykonujących zabiegi, dlatego ważne było promowanie dobrych praktyk bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin. W ramach działania zostały też opracowane i udostępnione poradniki dobrej praktyki ochrony roślin, obejmujące tematykę samodzielnej kontroli opryskiwaczy polowych i sadowniczych, zaprawiarek oraz opryskiwaczy szklarniowych.

W ramach działania gromadzono również informacje o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin. Według danych Narodowego Funduszu Zdrowia pomoc medyczna w związku z zatruciem pestycydami została udzielona: w 2018 r. – 492 osobom, w 2019 r. – 393 osobom, natomiast w 2020 r. – 249 osobom.

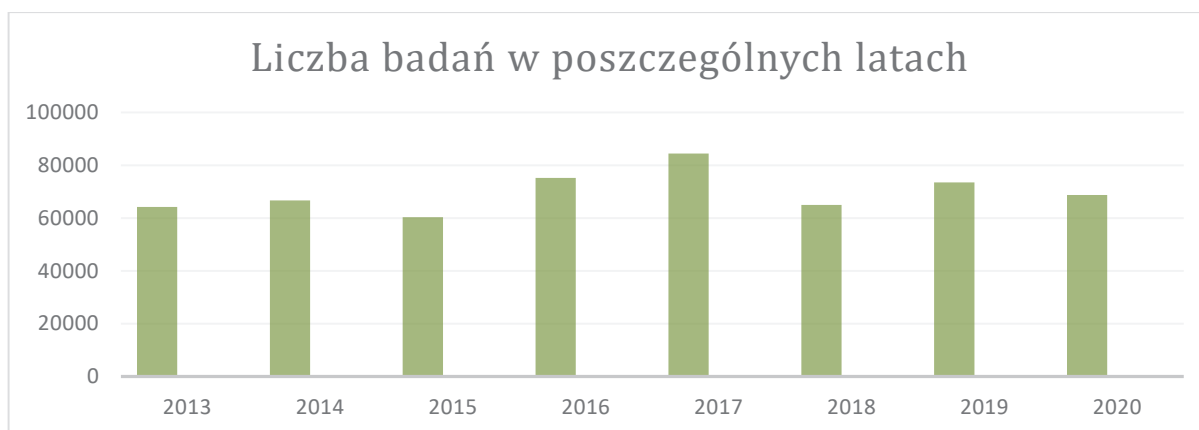
Liczbę raportowanych zatruc środkami ochrony roślin w latach 2013–2020 przedstawia poniższy wykres. Z danych wynika, że od 2013 r., z wyjątkiem 2018 r., liczba osób, które zatręły się pestycydami, jak również liczba osób hospitalizowana z tego powodu stale się zmniejsza.

Wykres nr 6, źródło: materiały własne MRiRW

W ramach **działania 4** udoskonalano system obowiązkowych badań sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin. Badaniami został objęty, obok opryskiwaczy polowych i sadowniczych, także sprzęt agrolotniczy, sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin w kolejnictwie, zaprawiarki do nasion, instalacje do stosowania środków ochrony roślin w szklarniach i tunelach foliowych, a także inny sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin o pojemności zbiornika wynoszącej powyżej 30 l. Łącznie w latach 2017–2020 badaniom poddano 199 565 urządzeń do aplikacji środków ochrony roślin. Zaewidencjonowano również 15 678 sztuk nowego sprzętu, niewymagającego jeszcze badania.

Liczbę przebadanego sprzętu do stosowania środków ochrony roślin w latach 2013–2020 przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 7, źródło: materiały własne MRiRW

Celem **działania 5** było prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów określających zasady wykonywania zabiegów ochrony roślin z wykorzystaniem sprzętu agrolotniczego. W latach 2018–2020 nie stwierdzano żadnych nieprawidłowości w zakresie wykonywania tych zabiegów. Zabiegi wykonywane były wyłącznie w lasach, w latach 2018–2020 na powierzchni 218 799,51 ha,

237 876,00 ha i 50 073,93 ha, przy użyciu środków: Mospilan 20 SP, Dimilin 480 SC i Foray 76 B.

W ramach realizacji **działania 6** upowszechniana była wiedza o przepisach dotyczących informowania o planowanych zabiegach ochrony roślin, w szczególności wśród pszczelarzy i rolników ekologicznych. W latach 2018–2020 inspektorzy Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa prowadzili kontrole stosowania środków ochrony roślin w zakresie informowania o planowanych zabiegach ochrony roślin. Nie odnotowano nieprawidłowości w tym obszarze.

W ramach **działania 7** – środki ochrony środowiska wodnego i wody pitnej prowadzone były:

- 1) monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych prowadzony przez Inspekcję Ochrony Środowiska;
- 2) monitoring wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi prowadzony przez Państwową Inspekcję Sanitarną;
- 3) badanie wpływu chemicznej ochrony roślin na stan wód powierzchniowych prowadzone przez IOR–PIB i IO–PIB we współpracy z wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska w Warszawie i Poznaniu.

Efektywność działania oceniana była na podstawie badania jakości wody. W 2020 r. jakość wody ustalana na podstawie badania wpływu chemicznej ochrony roślin na stan wód powierzchniowych, prowadzonego przez IOR–PIB, wykazała, że 95,9% przeanalizowanych próbek wód spełniało wymagania najwyższej kategorii A1 według normy rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 29 sierpnia 2019 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 1747). Natomiast w przypadku badania prowadzonego przez IO–PIB 91% prób wód spełniało wymagania dla kategorii A1. Należy zaznaczyć, że w przypadku IOR–PIB przebadano 492 próbki z terenu 14 województw, a w IO–PIB przebadano 100 próbek z terenu 2 województw, wykonując analizy Wisły i jej dorzecza z obszaru Wilgi do Warszawy.

W ramach **działania 8** kontrolowane było przestrzeganie przepisów wprowadzających ograniczenia stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych. Inspektorzy Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa w 2018 r. przeprowadzili 1 280 kontroli w tym zakresie, w tym 1 233 bez stwierdzonych nieprawidłowości, natomiast w 2019 r. 1 084 kontrole, w tym 1 074 bez stwierdzonych nieprawidłowości. W 2020 r. ze względu na sytuację związaną z pandemią SARS-CoV-2 takich kontroli inspektorzy przeprowadzili 245, w tym bez stwierdzonych nieprawidłowości – 211. Poziom nieprawidłowości w latach 2018–2020 wyniósł odpowiednio 3,67%, 1,46% i 1,83% i był niestety wyższy od zakładanego wynoszącego poniżej 1%.

Zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin mogą wystąpić nie tylko podczas samego stosowania tych środków, ale również na innych etapach przygotowywania i wykonywania zabiegu. Szczególne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa ma więc właściwe przechowywanie środków ochrony roślin oraz sporządzanie cieczy użytkowej, sposób zagospodarowywania jej pozostałości i mycia sprzętu po przeprowadzeniu zabiegu. W ramach **działania 9** w latach 2018–2020 inspektorzy Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa prowadzili kontrole dotyczące

bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin i ich przechowywania. Poziom nieprawidłowości w zakresie warunków bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin i warunków ich przechowywania stwierdzany w ramach kontroli przeprowadzanej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa był niski i wyniósł: w 2018 r. – 0,95%, w 2019 r. – 1,45%, zaś w 2020 r. – 1,48%.

Podstawowym celem krajowego planu działania jest upowszechnianie zasad integrowanej ochrony roślin. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 14 dyrektywy 2009/128/WE. Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, której głównym założeniem jest racjonalne stosowanie środków ochrony roślin, na podstawie faktycznej potrzeby wykonania zabiegu, z uwzględnieniem w pierwszej kolejności metod niechemicznych, w najbardziej efektywny sposób ogranicza zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin. **Działanie 10** – integrowana ochrona roślin obejmowało m.in. zadania:

- 1) upowszechnianie wiedzy z zakresu integrowanej ochrony roślin, w szczególności przez utworzenie i rozwój Platformy Sygnalizacji Agrofagów, prowadzenie specjalistycznych szkoleń (szkolenia prowadzone przez IOR–PIB i Centrum Doradztwa Rolniczego ukończyły 1 453 osoby), seminariów i konferencji oraz upowszechnianie wyników badań naukowych i materiałów informacyjnych (łącznie przygotowano 6 500 ulotek i 1 150 plakatów);
- 2) udostępnianie producentom rolnym i doradcom narzędzi niezbędnych do realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin, takich jak: metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw (łącznie przygotowane zostały 74 metodyki), systemy wspomagania decyzji w ochronie roślin, poradniki sygnalizatora, programy integrowanej ochrony roślin, wyniki porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego;
- 3) promowanie systemu integrowanej produkcji roślin – dobrowolnego systemu jakości i certyfikacji żywności, bazującego na zasadach integrowanej ochrony roślin;
- 4) prowadzenie doradztwa w ochronie roślin;
- 5) zapewnienie bezpieczeństwa dla owadów zapylających podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin.

Prawidłowe ukierunkowanie działań regulacyjnych oraz kontrolnych w zakresie obrotu środkami ochrony roślin i stosowania środków ochrony roślin na obszary ryzyka, a także kreowanie polityki państwa w odniesieniu do tych środków, wymagało ustanowienia sprawnego systemu gromadzenia i analizy danych dotyczących ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, a także analizowania zachowań użytkowników tych środków. Tym samym w ramach **działania 11** przeprowadzane były kontrole i monitoring oraz badania statystyczne, w tym:

- 1) kontrola żywności pochodzenia roślinnego na obecność pozostałości środków ochrony roślin, prowadzona przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej (ok. 3 000 próbek rocznie);
- 2) kontrola pasz na obecność pozostałości środków ochrony roślin, prowadzona przez Inspekcję Weterynaryjną (ok. 330 próbek rocznie);
- 3) kontrola żywności pochodzenia zwierzęcego na obecność pozostałości środków ochrony roślin, prowadzona przez Inspekcję Weterynaryjną (ok. 1 000 próbek rocznie).

W ramach działania zostały także opracowane wskaźniki oraz przeprowadzona została ocena ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Działanie 12 miało na celu utrzymanie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa co roku przeprowadzała ok. 6 000 kontroli obrotu środkami ochrony roślin oraz ok. 23 000 kontroli stosowania tych środków, w ramach których były wykonywane także badania ich pozostałości w płodach rolnych (ok. 3 100 próbek rocznie). W ramach zadania IOR–PIB opracował narzędzia matematyczno-statystyczne do prowadzenia analizy ryzyka przy planowaniu kontroli przez Inspekcję.

Celem **działania 13** była optymalizacja ochrony upraw małoobszarowych i ekologicznych – w latach 2018–2020 zostało wydanych 318 decyzji rozszerzających zakres zezwoleń dla środków ochrony roślin na zastosowania małoobszarowe, o które wnioskowały branżowe organizacje i grupy producentów, instytuty badawcze oraz producenci środków ochrony roślin. Badania naukowe realizowane na rzecz rolnictwa ekologicznego stanowiły istotne wsparcie dla tego sektora produkcji. Pozwoliły one na opracowywanie nowych technologii produkcji ekologicznej, dzięki czemu staje się ona prostsza i obciążona mniejszym ryzykiem. W ramach działania priorytetowo były realizowane prace na rzecz zapewnienia odpowiedniego asortymentu i wyboru środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym oraz substancji podstawowych. W latach 2018–2020 zarejestrowanych było ok. 100 środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym.

Do monitorowania stopnia realizacji celów krajowego planu działania zastosowany został wskaźnik poziomu nieprawidłowości związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin, dla którego w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika nie powinna przekroczyć wartości 1,5.

Wskaźnik ten uwzględnia wyniki kontroli stosowania środków ochrony roślin przez producentów rolnych, przeprowadzanej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Kontrole w gospodarstwach są wykonywane oddzielnie dla trzech grup uprawowych (uprawy rolne, warzywnicze i sadownicze) w łącznej liczbie ok. 20 000 kontroli na rok. Kontrole prowadzi się w siedmiu szczególnych obszarach kontroli:

- 1) dokumentacja dotycząca stosowanych środków ochrony roślin;
- 2) użycie środka ochrony roślin niedopuszczonego do obrotu;
- 3) użycie środka ochrony roślin niezgodnie z zakresem stosowania;
- 4) warunki bezpiecznego stosowania środka ochrony roślin;
- 5) warunki przechowywania środka ochrony roślin;
- 6) posiadanie aktualnego zaświadczenia potwierdzającego ukończenie szkolenia;
- 7) badania sprawności technicznej sprzętu do wykonywania zabiegów.

Wskaźnik oparto na liczbie wykrytych nieprawidłowości w odniesieniu do liczby kontroli przeprowadzonych w poszczególnych szczególnych obszarach kontroli. Obszarom kontroli przypisano wagi, uwzględniając potencjalne zagrożenia dla ludzi i środowiska powodowane przez wykryte nieprawidłowości.

Przyjęto następującą postać wskaźnika:

$$W_{S.Kontrola} = \sum_j (W_j \cdot N_j / Lk_j) \cdot 100 [\%]$$

gdzie:

- j – indeks dotyczący szczegółowego obszaru kontroli (od 1 do 7),
- W_j – waga uwzględniająca znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska nieprawidłowości wykrytych w poszczególnych obszarach kontroli ($W_1 = 0,05$; $W_2 = 0,3$; $W_3 = 0,2$; $W_4 = 0,2$; $W_5 = 0,1$; $W_6 = 0,05$; $W_7 = 0,1$),
- N_j – ogólna liczba nieprawidłowości wykrytych w obszarze kontroli „j”,
- Lk_j – liczba kontroli przeprowadzonych w obszarze kontroli „j”.

Wskaźnik $W_{S.Kontrola}$ obliczono dla okresu od 2014 r. W 2020 r. nastąpił spadek jego wartości do 1,279%. Niemniej jednak jest to wartość wyższa od poziomu z lat 2014–2018. W porównaniu do 2019 r. zmniejszyła się liczba nieprawidłowości w obszarach „dokumentacji dotyczącej stosowania ś.o.r.” i „badaniach sprawności technicznej sprzętu do wykonywania zabiegów”, natomiast wzrosła w obszarze „użycia ś.o.r. niedopuszczonego do obrotu”. Głównym obszarem kontroli mającym wpływ na wartość wskaźnika jest „użycie ś.o.r. niezgodnie z zakresem stosowania” – 618 nieprawidłowości na 19 508 kontroli (3,17%), co przekłada się na prawie 50% wartości wskaźnika (0,634%). Nieprawidłowości te należy wiązać z niedostatecznym asortymentem środków ochrony roślin.

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
$W_{S.Kontrola}$ [%]	0,925	1,039	1,103	1,101	1,086	1,335	1,279

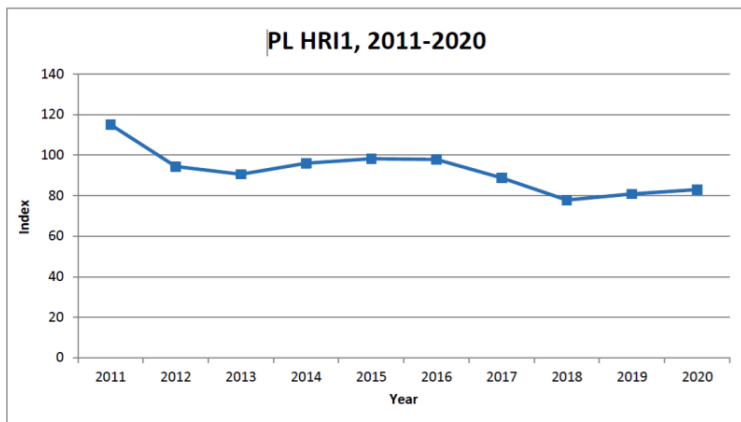
W okresie realizacji krajowego planu działania wartość wskaźnika utrzymywała się zgodnie z oczekiwaniami na poziomie <1,5%.

Zgodnie z dyrektywą Komisji (UE) 2019/782 z dnia 15 maja 2019 r. zmieniającą dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE w odniesieniu do ustanowienia zharmonizowanych wskaźników ryzyka (Dz. Urz. UE L 127 z 16.05.2019, str. 4) w 2019 r. znowelizowano treść krajowego planu działania, wprowadzając zapis: „w celu analizy ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin wykorzystywane będą także zharmonizowane wskaźniki ryzyka określone w załączniku IV do dyrektywy 2009/128/WE. Na ich podstawie, zgodnie z art. 15 ust. 2 dyrektywy 2009/128/WE, będą określone tendencje w zakresie stosowania substancji czynnych mających szczególne znaczenie dla ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin oraz kwestie priorytetowe w tym obszarze. Informacje o tych tendencjach oraz kwestiach priorytetowych, a także wartości obliczonych zharmonizowanych wskaźników ryzyka będą przekazywane do publicznej wiadomości przez ich udostępnienie na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.”.

Ponadto realizacja celów krajowego planu działania oceniana była w oparciu o zharmonizowane wskaźniki ryzyka HRI-1 i HRI-2 zdefiniowane w dyrektywie 2009/128/WE.

Trend dla wskaźnika HRI-1, wraz z jego wartościami liczbowymi w kolejnych latach, przedstawiono na poniższym wykresie:

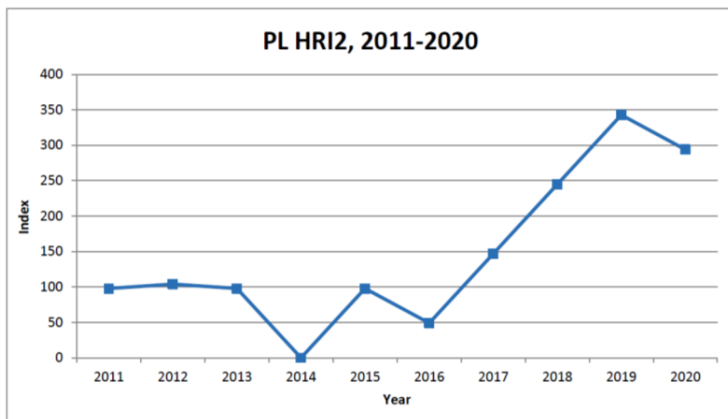
	2011-2013	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PL HRI1, 2011-2020	100	115	94	91	96	98	98	89	78	81	83

Wykres nr 8, źródło: materiały własne MRiRW

Z kolei trend dla wskaźnika HRI-2, wraz z jego wartościami liczbowymi w kolejnych latach, przedstawia się następująco:

	2011-2013	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PL HRI2, 2011-2020	100	98	104	98	0	98	49	147	245	343	294

Wykres nr 9, źródło: materiały własne MRiRW

Obliczenia wartości wskaźnika HRI-1 wskazują, że po trzech latach wyraźnego spadku (lata 2016–2018) wartość wskaźnika ustabilizowała się na poziomie ok. 20 pkt poniżej wartości obliczonej dla lat bazowych.

Mając na uwadze, że na przedstawione zmiany wartości wskaźnika ma wpływ szereg czynników, trudno jednoznacznie wskazać najistotniejszy z nich.

Wśród czynników mających wpływ na dotychczasowy spadek wartości wskaźnika obserwowany w latach 2016–2018 wymienić należy wzrastającą świadomość producentów rolnych i wdrażanie zasad integrowanej ochrony roślin. Trend ten był również wynikiem wycofywania niektórych substancji czynnych ze stosowania w środkach ochrony roślin.

Odrębnej oceny wymaga natomiast zahamowanie trendu spadkowego wartości miernika i jego ustabilizowanie w latach 2018–2020.

Dokładna analiza zmian powierzchni ważniejszych upraw w ciągu ostatnich pięciu lat nie wykazuje jednoznacznego związku wartości wskaźnika ze zmianami w powierzchni którejkolwiek z tych upraw lub sumy tych powierzchni. Struktura upraw nie podlegała bowiem w tym okresie istotnym zmianom. Tym samym na dynamikę zmian wartości wskaźnika miały wpływ przede wszystkim zmiany w stosowaniu środków ochrony roślin.

Analiza danych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin wskazała, że w 2018 r. nastąpił znaczny spadek sprzedaży herbicydów fosforoorganicznych (o 29%) oraz regulatorów wzrostu roślin (o 25%), o 15% wzrosła natomiast sprzedaż fungicydów. W 2019 r. nastąpił jednocześnie znaczny (o 55%) wzrost sprzedaży środków owadobójczych. Odnotowano przy tym wzrost sprzedaży środków ochrony roślin, którym przypisane zostały wysokie wagi w ramach tego wskaźnika – tj. środków ochrony roślin opartych o niektóre z substancji kwalifikujących się do zastąpienia, wymienione w części E załącznika do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 542/2011 z dnia 1 czerwca 2011 r. zmieniającego rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 540/2011 w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 w odniesieniu do wykazu zatwierdzonych substancji czynnych w celu uwzględnienia dyrektywy 2011/58/UE zmieniającej dyrektywę Rady 91/414/EWG w celu odnowienia włączenia karbendazymu jako substancji czynnej (Dz. Urz. UE L 153 z 11.06.2011, str. 189).

Zmiany w strukturze stosowanych substancji czynnych w ochronie przed chwastami wiążą się ze wzrastającą liczbą biotypów odpornych chwastów jednoliściennych, głównie miotły zbożowej (*Apera spicaventi*) i wyczyńca polnego (*Alopecurus myosuroides*), na herbicydy. Są to chwasty powszechnie występujące w zasiewach zbóż ozimych. Narastający problem powstawania odporności chwastów trawiastych na herbicydy przyczynił się do zmian w praktyce ochrony zbóż ozimych przed zachwaszczeniem. Obecnie w programach ochrony zbóż ozimych wzrasta udział zabiegów wykonywanych w terminie jesiennym, z zastosowaniem substancji czynnych, mających z racji przypisanych wag wpływ na wartość wskaźnika.

Na wartość wskaźnika ma także wpływ wycofywanie ze stosowania w środkach ochrony roślin niektórych substancji czynnych powszechnie stosowanych dotąd w rolnictwie, co skłania producentów rolnych do sięgania po substancje czynne z wysokimi wagami przypisanymi w ramach wskaźnika. Dotyczy to ochrony zbóż przed takimi patogenami jak rdze (*Puccinia* spp.), septoriozy (*Zymoseptoria tritici*, *Stagonospora nodorum*), mączniak prawdziwy zbóż i traw (*Blumeria graminis*), głównie (*Ustilago* spp.), śniecie (*Tilletia*), głownia żdźbłowa żyta (*Urocystis occulata*) czy pleśń śniegowa (*Microdochium nivale*) oraz rzepaku przed suchą zgnilizną kapustnych (*Leptosphaeria* spp.) i zgnilizną twardzikową (*Sclerotinia sclerotiorum*).

W uprawach roślin warzywnych i sadowniczych wycofywanie niektórych substancji czynnych ze stosowania w środkach ochrony roślin doprowadziło do pojawiania się sytuacji, gdzie jedyną alternatywą jest wykorzystywanie substancji o wysokich wagach przypisanych w ramach wskaźnika. Dotyczy to ochrony przed szeregiem patogenów grzybowych. Do sięgania po środki ochrony roślin zawierające

substancje czynne o wysokich wagach przypisanych w ramach wskaźnika HRI-1 skłania producentów rolnych także powszechniejsze występowanie patogenów glebowych z rodzajów *Phytophthora* i *Verticilium*.

Zharmonizowany wskaźnik ryzyka HRI-2 oparty jest na liczbie wydanych zezwoleń na wprowadzenie środków ochrony roślin do obrotu w sytuacjach nadzwyczajnych w ochronie roślin.

Przedstawione wyliczenia pokazują, że sytuacje takie występowały w różnym nasileniu w kolejnych latach, jednak w analizowanym okresie wskaźnik ten w ostatnich trzech latach (2016–2019) wyraźnie przekroczył wartość okresu referencyjnego (tj. średnią z lat 2011–2013). Zmieniające się warunki uprawy, zmiany klimatyczne wpływające na środowisko, pojawiające się nowe zagrożenia fitosanitarne oraz wycofywanie substancji czynnych środków ochrony roślin mogą wpływać na utrzymywanie się tego trendu także w przyszłości.

W 2019 r. szczególnie duże zagrożenie związane było z występowaniem szkodników buraka cukrowego oraz rzepaku, co spowodowało, że na wnioski organizacji rolniczych Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zezwolił na wprowadzanie do obrotu środków ochrony roślin w celu ograniczonego i kontrolowanego stosowania na podstawie art. 53 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 1, z późn. zm.).

W 2020 r. wartość wskaźnika HRI-2 uległa wyraźnemu zmniejszeniu.

Istotnym elementem w analizie zharmonizowanego wskaźnika ryzyka jest poziom wyjściowy ochrony roślin w Polsce (intensywności), na który składają się: ilość używanych środków, liczba przeprowadzanych zabiegów i wielkość plonu. Średnie zużycie substancji czynnych w Polsce jest niższe niż średnia w UE. W Polsce wskaźnik sprzedaży środków ochrony roślin w kg/ha powierzchni upraw za 2019 r. wyniósł 1,67, podczas gdy wartość średnia dla UE wynosiła 2,05.

Jak wynika z przedstawionych danych cele krajowego planu działania przyjętego na lata 2013–2017 oraz 2018–2022 zostały w dużej mierze zrealizowane, a ryzyko związane ze stosowaniem środków ochrony roślin ograniczone. Produkowana w Polsce żywność jest praktycznie wolna od przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin, jest więc bezpieczna dla konsumenta. Producenci rolni dysponują także wiedzą o zasadach integrowanej ochrony roślin i stosują w praktyce rolnej poszczególne jej elementy.

Ograniczenie zagrożeń związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin zostało osiągnięte z jednej strony przez przyjęcie szczegółowych przepisów dotyczących zasad obrotu środkami ochrony roślin i stosowania tych środków, z drugiej zaś przez działania informacyjne i edukacyjne prowadzone wśród producentów rolnych i innych użytkowników środków ochrony roślin oraz wyposażenie ich w narzędzia umożliwiające wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin (metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw, programy ochrony roślin, programy wspomagania decyzji w ochronie roślin, poradniki dobrych praktyk w ochronie roślin, system sygnalizacji agrofagów i doradztwo).

W szczególności należy wskazać w tym kontekście na:

- 1) wprowadzenie i doskonalenie systemu szkoleń w zakresie środków ochrony roślin;
- 2) wprowadzenie i doskonalenie systemu badań sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 3) wprowadzenie skutecznych mechanizmów kontroli i nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin.

W większości obszarów zidentyfikowane ryzyko udało się więc istotnie ograniczyć, a w niektórych całkowicie wyeliminować (jak w przypadku wykonywania zabiegów ochrony roślin sprzętem lotniczym).

V. Cele i działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2023–2027

Głównymi celami krajowego planu działania są:

- 1) upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin;
- 2) zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Do monitorowania stopnia realizacji powyższych celów zostanie wykorzystany miernik wypracowany w ramach krajowego planu działania na lata 2013–2017, a mianowicie wskaźnik poziomu nieprawidłowości związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin. W trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika nie powinna przekroczyć wartości 1,5.

Wskaźnik ten uwzględnia wyniki kontroli stosowania środków ochrony roślin przez producentów rolnych, przeprowadzanej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Kontrole w gospodarstwach są wykonywane oddzielnie dla trzech grup uprawowych (uprawy rolne, warzywnicze i sadownicze) w łącznej liczbie ok. 20 000 kontroli na rok. Kontrole prowadzi się w siedmiu szczegółowych obszarach kontroli:

- 1) dokumentacja dotycząca stosowanych środków ochrony roślin;
- 2) użycie środka ochrony roślin niedopuszczonego do obrotu;
- 3) użycie środka ochrony roślin niezgodnie z zakresem stosowania;
- 4) warunki bezpiecznego stosowania środka ochrony roślin;
- 5) warunki przechowywania środka ochrony roślin;
- 6) posiadanie aktualnego zaświadczenia potwierdzającego ukończenie szkolenia;
- 7) badania sprawności technicznej sprzętu do wykonywania zabiegów.

Wskaźnik oparto na liczbie wykrytych nieprawidłowości odniesionej do liczby kontroli przeprowadzonych w poszczególnych szczegółowych obszarach kontroli. Obszaram kontroli przypisano wagi, uwzględniając potencjalne zagrożenia dla ludzi i środowiska powodowane przez wykryte nieprawidłowości.

Przyjęto następującą postać wskaźnika:

$$W_{S.Kontrola} = \sum_j (W_j \cdot N_j / Lk_j) \cdot 100 \text{ [%]}$$

gdzie:

- j – indeks dotyczący szczegółowego obszaru kontroli (od 1 do 7),
- W_j – waga uwzględniająca znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska nieprawidłowości wykrytych w poszczególnych obszarach kontroli ($W_1 = 0,05$; $W_2 = 0,3$; $W_3 = 0,2$; $W_4 = 0,2$; $W_5 = 0,1$; $W_6 = 0,05$; $W_7 = 0,1$),
- N_j – ogólna liczba nieprawidłowości wykrytych w obszarze kontroli „j”,
- Lk_j – liczba kontroli przeprowadzonych w obszarze kontroli „j”.

Ponadto realizacja celów krajowego planu działania oceniana będzie w oparciu o zharmonizowane wskaźniki ryzyka HRI-1 i HRI-2 zdefiniowane w dyrektywie 2009/128/WE.

Cele krajowego planu działania zostaną osiągnięte przez realizację następujących działań.

1. Działanie 1. Szkolenia w zakresie środków ochrony roślin

Prowadzenie systemu obowiązkowych szkoleń pod nadzorem Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa dla osób wykonujących zabiegi środkami ochrony roślin jest kluczowym elementem ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem tych środków dla zdrowia ludzi, bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska, w szczególności w odniesieniu do ochrony organizmów niebędących celem zwalczania (np. owadów zapylających) i środowiska wodnego. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 5 dyrektywy 2009/128/WE.

Zgodnie z art. 41 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin wykonywanie zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przeznaczonych dla użytkowników profesjonalnych jest możliwe po ukończeniu specjalistycznego szkolenia. Tak więc, wszelkie zabiegi środkami ochrony roślin przeznaczonymi dla użytkowników profesjonalnych, w tym prowadzone na obszarach zieleni miejskiej, w kolejnictwie oraz w pomieszczeniach magazynowych, mogą być wykonywane jedynie przez osoby odpowiednio przeszkolone.

Specjalistyczne szkolenie muszą odbyć również osoby dokonujące sprzedaży środków ochrony roślin. Zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wprowadzania środków ochrony roślin do obrotu powinien zapewnić, aby osoby takie ukończyły stosowne szkolenie oraz aby udzielały nabywcy środków ochrony roślin, na jego żądanie, informacji dotyczących stwarzanych przez nie zagrożeń oraz prawidłowego i bezpiecznego stosowania tych środków. Osoby te mają bowiem bezpośredni wpływ na zachowania użytkowników środków ochrony roślin, a przekazywana przez nich wiedza powinna efektywnie przyczynić się do ograniczania zagrożeń powstających w trakcie transportu, przechowywania i stosowania środków ochrony roślin.

Ponadto, zgodnie z art. 42 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, obowiązkowymi szkoleniami zostali objęci również doradcy profesjonalnie zajmujący się udzielaniem wskazówek w zakresie ochrony roślin, w tym w ramach prowadzonej działalności marketingowej.

Szczegółowe wymagania dotyczące organizacji oraz programy szkoleń zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie szkoleń w zakresie środków ochrony roślin (Dz. U. z 2022 r. poz. 824). Programy szkoleń obejmują ogólne zasady integrowanej ochrony roślin oraz sposoby ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, w tym ryzyka dla środowiska wodnego. Duży nacisk w programach szkoleń został położony na zagadnienia związane z ochroną organizmów pożytecznych, w tym zapylaczy. Szkolenia obejmują także aspekty właściwego przechowywania środków ochrony roślin oraz sposób postępowania z opakowaniami po zużytych środkach. Dla szkoleń podstawowych i uzupełniających ustalono odrębne programy. Szkolenia należy powtarzać co 5 lat. Tym samym zrealizowane zostały obowiązki dotyczące ustanowienia systemu szkoleń, jakie nałożyła na Polskę dyrektywa 2009/128/WE.

W ramach krajowego planu działania jest planowane dalsze doskonalenie i podnoszenie jakości szkoleń. Szczególny nacisk w ramach szkoleń będzie położony na zagadnienia dotyczące:

- 1) ochrony gatunków pożytecznych, w tym owadów zapylających podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 2) ochrony środowiska wodnego podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 3) eliminacji zagrożeń związanych z obrotem sfałszowanymi środkami ochrony roślin;
- 4) sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin oraz korzyści wynikających z regularnej kontroli takiego sprzętu.

1.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będą prowadzone:
 - a) obowiązkowe szkolenia dla różnych grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia,
 - b) działania informacyjne wśród grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia,
 - c) kontrole grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia;
- 2) zostaną opracowane materiały szkoleniowe.

1.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. W szczególności będzie realizowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, zgodnie z przepisami regulującymi finansowanie tych jednostek, w tym dotyczącymi odpłatności za szkolenia, a także przez IO-PIB oraz IOR-PIB w ramach dotacji celowych przyznawanych instytutom na realizację zadań określonych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zadania związane z nadzorem nad systemem szkoleń w zakresie środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Kontynuowana będzie współpraca w tym zakresie z samorządem rolniczym, jednostkami samorządu terytorialnego, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa.

W ramach PS WPR planowane jest powierzenie wojewódzkim ośrodkom doradztwa rolniczego prowadzenie szkoleń na temat integrowanej ochrony roślin i zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin oraz integrowanej produkcji roślin oraz prowadzenie kompleksowego doradztwa rolniczego.

2. Działanie 2. Ograniczanie ryzyka związanego ze zbywaniem środków ochrony roślin

Określone zagrożenia wiążą się nie tylko ze stosowaniem środków ochrony roślin, ale i z obrotem

tymi środkami. W związku z powyższym jest konieczne objęcie także tego obszaru zakresem krajowego planu działania. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 6 dyrektywy 2009/128/WE.

Zgodnie z przepisem art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin podmioty zajmujące się wprowadzaniem do obrotu oraz konfekcjonowaniem środków ochrony roślin podlegają obowiązkowi uzyskania wpisu do rejestru działalności regulowanej. Zapewnia to możliwość sprawowania przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa skutecznego nadzoru nad tymi podmiotami.

Jednocześnie przepis art. 31 ww. ustawy zabrania:

- 1) zbywania środka ochrony roślin oraz składania oferty zbycia takiego środka:
 - a) osobie, której zachowanie wskazuje, że znajduje się w stanie nietrzeźwości, lub osobie niepełnoletniej,
 - b) w opakowaniu zastępczym,
 - c) w pomieszczeniu, w którym jest prowadzona sprzedaż żywności lub pasz, chyba że w przypadku środka ochrony roślin przeznaczonego dla użytkownika nieprofesjonalnego środek ten jest przechowywany pod zamknięciem w sposób zapewniający brak jego kontaktu z żywnością lub paszą,
 - d) przy zastosowaniu automatu, samoobsługi lub sprzedaży dokonywanej poza punktem stałej lokalizacji (sprzedaż obwoźna i obnośna na targowiskach w rozumieniu przepisów o podatkach i opłatach lokalnych),
 - e) po upływie terminu jego ważności;
- 2) podawania informacji niezgodnych z wymaganiami zawartymi w etykiecie środka ochrony roślin, w tym w trakcie ich sprzedaży.

Przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin nakładają także na dystrybutorów środków ochrony roślin opisany wcześniej obowiązek ukończenia odpowiedniego szkolenia (dla doradców) przez osoby, które dokonują zbycia środków ochrony roślin ostatecznemu nabywcy (wymóg ten nie dotyczy mikroprzedsiębiorców, dokonujących sprzedaży wyłącznie preparatów charakteryzujących się niskim ryzykiem, przeznaczonych dla użytkowników nieprofesjonalnych), a także udzielania nabywcom środków ochrony roślin informacji o stwarzanych przez nie zagrożeniach oraz sposobach ich unikania (art. 25 ww. ustawy). Osoby dokonujące zbycia środków ochrony roślin są bowiem często głównym źródłem wiedzy o tych środkach dla osób wykonujących zabiegi.

Przyjęte w Polsce ramy prawne zapewniają zatem pełne bezpieczeństwo obrotu środkami ochrony roślin. W tym zakresie cele dyrektywy 2009/128/WE zostały osiągnięte.

Działania mające na celu ograniczanie ryzyka związanego ze sprzedażą środków ochrony roślin realizowane w ramach krajowego planu działania będą się koncentrować na eliminowaniu przypadków sprzedaży tych środków osobom nieuprawnionym oraz dystrybucji środków podrobionych lub niedopuszczonych do stosowania. Zadanie to będzie realizowane przez działania szkoleniowe i edukacyjne wśród dystrybutorów, rolników i innych podmiotów stosujących środki ochrony roślin. Będą przeprowadzane także kontrole przestrzegania ww. wymagań.

2.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą:

- 1) upowszechniane informacje dotyczące zagrożeń związanych ze stosowaniem niedopuszczonych do obrotu oraz sfalszowanych środków ochrony roślin;
- 2) przeprowadzane kontrole podmiotów prowadzących działalność w zakresie wprowadzania środków ochrony roślin do obrotu.

2.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. W szczególności będzie realizowane przez IOR–PIB oraz IO–PIB w ramach dotacji celowych przyznawanych tym instytutom (na opracowywanie materiałów edukacyjnych i prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej) oraz wspierane przez Centrum Doradztwa Rolniczego i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w zakresie upowszechniania informacji. Zadania związane z nadzorem nad obrotem i konfekcjonowaniem środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Kontynuowana będzie współpraca w tym zakresie z samorządem rolniczym, jednostkami samorządu terytorialnego, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa.

3. Działanie 3. Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środkach ochrony roślin

Dyrektywa 2009/128/WE podkreśla konieczność podnoszenia wiedzy ogółu społeczeństwa odnośnie do środków ochrony roślin, w tym osób niezajmujących się zawodowo działalnością związaną ze stosowaniem tych środków, ich roli w nowoczesnym rolnictwie oraz ryzykiem, jakie może wiązać się z ich stosowaniem.

W ramach tego działania, które służy osiągnięciu celów określonych w art. 7 dyrektywy 2009/128/WE, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Centrum Doradztwa Rolniczego wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, jak również instytuty nadzorowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi będą prowadzić działalność edukacyjną w zakresie środków ochrony roślin dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. Będzie ona obejmować w szczególności informacje o zagrożeniach wynikających z nieprawidłowego stosowania środków ochrony roślin oraz metodach eliminacji tych zagrożeń. Informacje na ten temat będą prezentowane na konferencjach, a także publikowane w prasie i Internecie. Wśród użytkowników środków ochrony roślin będą dystrybuowane materiały informacyjne. Informacje dotyczące ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin dla zdrowia ludzi i zwierząt oraz dla środowiska zostaną udostępnione także na stronie internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin – Platforma Sygnalizacji Agrofagów.

Ponadto w ramach działania będą realizowane następujące zadania szczegółowe:

Zadanie 1. Promowanie dobrych praktyk bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin

Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin zależy w dużym stopniu od świadomości, wiedzy i umiejętności osób wykonujących zabiegi. Dokonując właściwych wyborów oraz wykorzystując odpowiedni sprzęt i infrastrukturę techniczną, osoby wykonujące zabiegi środkami ochrony roślin minimalizują ryzyko związane z ich użyciem.

W ramach krajowego planu działania będą opracowane i aktualizowane poradniki dobrej praktyki ochrony roślin, obejmujące takie zagadnienia jak:

- 1) bezpieczeństwo i higiena pracy podczas przechowywania i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) ochrona środowiska wodnego podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 3) ochrona gatunków pożytecznych, w tym owadów zapylających podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 4) kalibracja sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 5) rozpoznawanie sfałszowanych środków ochrony roślin.

Wszystkie informacje i publikacje poświęcone dobrym praktykom będą zamieszczane na Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 2. Gromadzenie informacji o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin

Obowiązek prowadzenia systemu rejestracji zatruc środkami ochrony roślin wynika z art. 7 ust. 2 dyrektywy 2009/128/WE. Przepis ten stanowi, że „państwa członkowskie ustanawiają systemy gromadzenia informacji o przypadkach ostrych zatruc pestycydami oraz, w stosownych przypadkach, o przewlekłych objawach zatruc wśród osób, które mogą być narażone na regularny kontakt z pestycydami, takich jak: operatorzy stosujący pestycydy, pracownicy rolni lub osoby mieszkające w pobliżu obszarów, na których są stosowane pestycydy”. Implementując przepisy dyrektywy do prawodawstwa polskiego w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin postanowiono, że informacje o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin gromadzi urząd obsługujący ministra właściwego do spraw rolnictwa.

W ramach zadania będzie kontynuowana współpraca Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie pozyskiwania danych o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Ministerstwem Zdrowia (Narodowym Funduszem Zdrowia) i Państwową Inspekcją Pracy.

Celem zadania, poza pozyskaniem aktualnej wiedzy o przypadkach zatruc ludzi środkami ochrony roślin i okolicznościach, w jakich do nich doszło, jest także ocena przyjętych rozwiązań prawnych i organizacyjnych mających za zadanie przeciwdziałać takim incydentom.

3.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana w społeczeństwie wiedza o środkach ochrony roślin;

- 2) zostaną przygotowane materiały informacyjne i szkoleniowe w zakresie dobrych praktyk przy stosowaniu środków ochrony roślin;
- 3) będą prowadzone działania informacyjne wśród użytkowników środków ochrony roślin;
- 4) będą gromadzone i analizowane informacje o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin.

3.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Kontynuowana będzie współpraca z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, jednostkami samorządu terytorialnego, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa. Zadania dotyczące monitorowania zatruc ludzi środkami ochrony roślin będą realizowane we współpracy m.in. z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowym Funduszem Zdrowia i Państwową Inspekcją Pracy.

4. Działanie 4. Zapewnienie sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin

Dbłość o zachowywanie sprawności technicznej sprzętu do stosowania środków ochrony roślin jest niezwykle istotna. Używanie sprzętu niesprawnego może mieć negatywne skutki zarówno dla zdrowia człowieka i zwierząt, jak i dla stanu środowiska. Ponadto nierównomierne rozprowadzenie środków ochrony roślin na opryskiwanej powierzchni niesie ze sobą ryzyko, że na obszarze, na którym ilość użytych środków jest mniejsza od zamierzonej, zostanie ograniczona efektywność zabiegu. Niniejsze działanie służy osiągnięciu celów określonych w art. 8 dyrektywy 2009/128/WE.

W celu ograniczenia ryzyka związanego z używaniem niesprawnych opryskiwaczy do wykonywania zabiegów ochrony roślin, a co za tym idzie zmniejszenia ryzyka nieprawidłowej aplikacji środków ochrony roślin, został utworzony system obowiązkowych, okresowych badań sprawności technicznej opryskiwaczy.

Badania sprawności technicznej opryskiwaczy są wykonywane na podstawie ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie wymagań dotyczących sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2016 r. poz. 760) oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 grudnia 2013 r. w sprawie potwierdzania sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2021 r. poz. 775).

Przepisy ww. ustawy nakładają na użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin obowiązek przeprowadzania zarówno okresowej kontroli stanu technicznego, jak i kalibracji sprzętu przeznaczonego do stosowania tych środków. Zgodnie z tymi przepisami badaniom sprawności technicznej powinny być poddawane opryskiwacze ciągnikowe i samobieżne polowe lub sadownicze, sprzęt agrolotniczy oraz wykorzystywany w kolejnictwie, a także sprzęt niestandardowy, tj. zaprawiarki do nasion, instalacje przeznaczone do stosowania środków ochrony roślin w formie oprysku lub zamgławiania w szklarniach lub tunelach foliowych, samobieżny lub ciągnikowy sprzęt przeznaczony

do stosowania środków ochrony roślin w formie granulatu oraz sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin w formie oprysku, inny niż opryskiwacze ręczne i plecakowe, którego pojemność zbiornika przekracza 30 litrów.

Mając na uwadze, że dyrektywa 2006/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie maszyn, zmieniająca dyrektywę 95/16/WE (przekształcenie) (Dz. Urz. UE L 157 z 09.06.2006, str. 24, z późn. zm.) określa wymagania techniczne, jakie powinny spełniać maszyny przeznaczone do stosowania środków ochrony roślin, wprowadzane do obrotu lub oddawane do użytku (nowe opryskiwacze), to wymienione wyżej przepisy określają wymagania odnoszące się jedynie do opryskiwaczy będących już w użytkowaniu. Ich celem jest sprawdzenie, czy w procesie eksploatacji stan techniczny opryskiwaczy nie uległ pogorszeniu w sposób stwarzający zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska.

Wskazane wyżej ramy prawne w pełni implementują postanowienia art. 8 dyrektywy 2009/128/WE, a także pozwalają na wyeliminowanie ryzyka wiążącego się ze stosowaniem środków ochrony roślin sprzętem niesprawnym technicznie.

W ramach działania jest planowane dalsze doskonalenie systemu kontroli technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin oraz opracowywanie wytycznych do badań i kontroli tego sprzętu zarówno dla ich użytkowników, jak i dla diagnostów.

Ponadto będą prowadzone działania informacyjno-edukacyjne oraz przeprowadzane kontrole w celu zapewnienia poddawania regularnym badaniom sprawności technicznej sprzętu do stosowania środków ochrony roślin, wykorzystywanego przez użytkowników profesjonalnych.

4.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będą prowadzone:
 - a) obowiązkowe badania sprzętu do stosowania środków ochrony roślin,
 - b) działania informacyjno-edukacyjne wśród użytkowników środków ochrony roślin,
 - c) kontrole podmiotów prowadzących badania oraz stosujących środki ochrony roślin;
- 2) zostaną opracowane materiały informacyjno-edukacyjne.

4.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Zadania związane z nadzorem nad badaniami sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Materiały szkoleniowe, edukacyjne i metodyczne będą opracowywane przez jednostki naukowo-badawcze, w tym w ramach realizacji dotacji celowych. Planuje się podjęcie w tym zakresie współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa

rolniczego, samorządem rolniczym, jednostkami samorządu terytorialnego, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa.

5. Działanie 5. Zabiegi agrolotnicze

W Polsce zostały przyjęte niezbędne rozwiązania prawne i organizacyjne ograniczające do minimum ryzyko związane z aplikacją środków ochrony roślin przy wykorzystaniu sprzętu agrolotniczego. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 9 dyrektywy 2009/128/WE. Wymagania i obowiązki związane z wykonywaniem zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego w Polsce, zarówno dla stosujących te środki, jak i dla służb kontrolnych, określają przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rozwiązań technicznych, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego (Dz. U. poz. 504), rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 625) oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 516).

Powyższe przepisy w sposób precyzyjny określają zasady wykonywania zabiegów ochrony roślin z wykorzystaniem sprzętu agrolotniczego, w tym:

- 1) środki ochrony roślin, które nie mogą być stosowane przy użyciu sprzętu agrolotniczego;
- 2) zasady zatwierdzania planów takich zabiegów przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa;
- 3) sposoby ostrzegania o wykonywaniu takich zabiegów osób, które mogłyby być narażone na przypadkowy kontakt ze środkiem ochrony roślin;
- 4) warunki, w jakich zabiegi takie mogą się odbywać, w tym w odniesieniu do warunków atmosferycznych,
- 5) wymagania dotyczące wyposażenia statku powietrznego (w urządzenia wykorzystujące sygnał GPS do naprowadzania statku powietrznego na ścieżkę zabiegu oraz rozpoczęcia i zakończenia oprysku).

Zabiegi agrolotnicze w Polsce są wykonywane tylko i wyłącznie w lasach, które zajmują 29,6% terytorium kraju i rosną na obszarze 9,26 mln ha (dane GUS – Leśnictwo w 2020 r.). Zabiegi te są wykonywane głównie przeciwko brudnicy mniszce (*Lymantria monacha*), barczatce sosnowce (*Dendrolimus pini*), strzygoni choinówce (*Panolis flammea*), osnui gwiazdzistej (*Acantholyda posticalis*), borecznikom sosnowym (*Diptrion* spp.), chrabąszczowatym (*Melolontha* spp.), zwójkowatym (*Tortricidae*) i miernikowcowatym (*Geometridae*).

Mając na uwadze, że przyjęte obecnie rozwiązania prawne i organizacyjne pozwoliły na wyeliminowanie zidentyfikowanych zagrożeń związanych z wykonywaniem zabiegów ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego, w ramach działania będą prowadzone kontrole przestrzegania tych przepisów.

5.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą przeprowadzane kontrole.

5.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Zadania związane z nadzorem nad wykonywaniem zabiegów ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów.

6. Działanie 6. Ostrzeganie osób postronnych o zabiegach ochrony roślin

Ryzyko związane ze stosowaniem środków ochrony roślin dotyczy nie tylko operatorów sprzętu do aplikacji tych środków oraz konsumentów produktów rolnych, ale także osób postronnych, które przypadkowo mogą być narażone na kontakt ze środkami ochrony roślin, nieświadomie wkraczając na obszar objęty zabiegiem.

Na przypadkowy kontakt ze środkami ochrony roślin mogą być także narażone zwierzęta gospodarskie, w tym pszczoły miodne. W związku z powyższym zostały przyjęte rozwiązania prawne, przewidujące ostrzeganie osób postronnych o wykonywanych zabiegach ochrony roślin. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 10 dyrektywy 2009/128/WE.

Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie zostały przyjęte w odniesieniu do zabiegów agrolotniczych – są one bowiem wykonywane na dużych obszarach leśnych, na ogół niekojarzonych przez osoby niezwiązane z ochroną lasu ze stosowaniem środków ochrony roślin. Rozwiązania te zostały zawarte w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin.

W ramach realizacji działania planowane jest:

- 1) upowszechnianie wiedzy o uprawnieniach dotyczących żądania informacji o planowanych zabiegach ochron roślin, w szczególności wśród pszczelarzy i rolników ekologicznych;
- 2) prowadzenie kontroli.

6.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana wiedza o uprawnieniach dotyczących żądania informacji o planowanych zabiegach ochron roślin, w szczególności wśród pszczelarzy i rolników ekologicznych;
- 2) będą prowadzone kontrole.

6.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Nadzór nad informowaniem o planowanych zabiegach ochrony roślin będzie realizowany przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów.

7. Działanie 7. Środki ochrony środowiska wodnego i wody pitnej

Niewłaściwie stosowane środki ochrony roślin, przenikając do naturalnych zbiorników i cieków wodnych, przyczyniają się do skażenia tego środowiska. Stanowi to zagrożenie zarówno dla organizmów wodnych, jak i dla człowieka, w różny sposób korzystającego z zasobów wodnych (do spożycia, w celach rekreacji). Niektóre z tych środków mogą także kumulować się w osadach dennych i być wykrywane w wodzie po długim czasie od ich zastosowania.

W związku z powyższym, mając na uwadze, że działanie to służy osiągnięciu celów art. 11 dyrektywy 2009/128/WE, zostały przyjęte regulacje mające na celu ochronę środowiska wodnego przed ewentualnymi negatywnymi skutkami niewłaściwego wykonywania zabiegów z użyciem środków ochrony roślin. Zagadnienia te zostały uregulowane w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin i rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin. Przepisy te regulują warunki samego stosowania środków ochrony roślin (np. maksymalną prędkość wiatru, przy jakiej można wykonać zabieg, tak aby wyeliminować ryzyko zniesienia cieczy użytkowej, szerokość stref buforowych wokół zbiorników i cieków wodnych, a także powierzchni nieprzepuszczalnych, stwarzających ryzyko skażeń punktowych w przypadku splukania środków ochrony roślin), jak również określają minimalne odległości od zbiorników i cieków wodnych, w jakich można wykonywać czynności, z którymi wiąże się największe ryzyko skażenia środowiska wodnego (jak przechowywanie środków ochrony roślin, napełnianie i mycie sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin).

Regulacje dotyczące ochrony środowiska wodnego zawierają także przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2625, z późn. zm.). Tym samym zostały wykonane zobowiązania regulacyjne wynikające z postanowień dyrektywy 2009/128/WE.

Niezależnie od powyższego, w ramach krajowego planu działania będą prowadzone działania edukacyjno-informacyjne dotyczące wskazanych wyżej regulacji prawnych (w powiązaniu z działaniami 1 i 3), jak i przeprowadzane kontrole w zakresie przestrzegania regulacji dotyczących ochrony środowiska wodnego. Będą prowadzone także działania mające na celu bieżące monitorowanie stanu środowiska wodnego, w odniesieniu do zagrożeń stwarzanych przez środki ochrony roślin.

W ramach działania będą prowadzone następujące zadania.

Zadanie 1. Prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych

Państwowy monitoring środowiska (PMŚ) to system utworzony na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2023 r. poz. 824, z późn. zm.) w celu zapewnienia wiarygodnych informacji o stanie środowiska. Zgodnie z art. 23 ust. 1 ww. ustawy jest systemem pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku. Gromadzone informacje służą wspomaganie działań na rzecz ochrony środowiska przez systematyczne informowanie organów administracji i społeczeństwa o:

- 1) jakości elementów przyrodniczych, dotrzymany standardów jakości określonych przepisami oraz obszarach występowania przekroczeń tych standardów;
- 2) występujących zmian jakości elementów przyrodniczych, przyczynach tych zmian, w tym powiązaniach przyczynowo-skutkowych występujących pomiędzy emisjami i stanem elementów przyrodniczych.

PMŚ, zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska, jest prowadzony przez Inspekcję Ochrony Środowiska.

W ramach tego systemu jest prowadzony monitoring wód powierzchniowych i podziemnych. Regulacje dotyczące badań monitoringowych są zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2021 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych (Dz. U. poz. 1576). Szczegółowe regulacje dotyczące oceny stanu wód podziemnych są zawarte w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (Dz. U. poz. 2148), natomiast szczegółowe regulacje dotyczące oceny stanu wód powierzchniowych są zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. poz. 1475).

Monitoring jakości wód jest prowadzony z uwzględnieniem wymagań określonych w dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000, str. 1, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, t. 5, str. 275), tzw. Ramowej Dyrektywie Wodnej oraz w przypadku wód podziemnych – w dyrektywie 2006/118/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006, str. 19, z późn. zm.).

Program monitoringu jakości wód powierzchniowych jest realizowany w ramach:

- 1) monitoringu diagnostycznego,
- 2) monitoringu operacyjnego,
- 3) monitoringu badawczego,

- 4) monitoringu obszarów chronionych
 - zgodnie z wymaganiami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2021 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych,

natomiast program monitoringu jakości wód podziemnych jest realizowany w ramach:

- 1) monitoringu diagnostycznego,
- 2) monitoringu operacyjnego
 - zgodnie z wymaganiami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2021 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych lub jego aktualizacji.

W ramach poszczególnych rodzajów monitoringu jakości wód powierzchniowych prowadzone są badania wskaźników biologicznych, fizykochemicznych i chemicznych, wykonywane przez oddziały Centralnego Laboratorium Badawczego Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, oraz badania wskaźników hydromorfologicznych prowadzone przez służbę hydrologiczno-meteorologiczną. W ramach monitoringu jakości wód podziemnych prowadzone są badania wskaźników fizykochemicznych ogólnych, nieorganicznych i organicznych (w tym pestycydów).

Badania osadów dennych rzek i jezior są wykonywane w ramach monitoringu wód powierzchniowych. Bezpośredni nadzór nad realizacją programu badań sprawuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

W ramach PMŚ są prowadzone badania substancji priorytetowych, wśród których są substancje lub grupy substancji, które występują bądź występowały w środkach ochrony roślin lub służą lub służyły do ich produkcji.

Podzadanie 1. Wody powierzchniowe

W ramach monitoringu diagnostycznego, operacyjnego, badawczego oraz monitoringu obszarów chronionych w jednolitych częściach wód rzek i jezior, wód przejściowych i przybrzeżnych Inspekcja Ochrony Środowiska będzie realizowała badania określone w programach PMŚ. Będą kontynuowane badania elementów biologicznych stanowiących podstawę oceny stanu ekologicznego – kluczowego elementu decydującego o stanie ekologicznym jednolitych części wód. W ramach monitoringu chemicznego będą prowadzone badania substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (substancje priorytetowe). Pestycydy z listy substancji priorytetowych, badane w wodach i biocie to: alachlor, atrazyna, chlorfeninfos, chloropiryfos (chloropiryfos etylowy), diuron, endosulfan, heksachlorocykloheksan, izoproturon, pentachlorofenol, symazyna, związki tributyllocyny, trifluralina, dikofol, chinoksyfen, aklonifen, bifenoks, cybutryna, cypermetryna, dichlorfos, heptachlor i epoksyd heptachloru, terbutryna.

Podzadanie 2. Wody podziemne

W ramach krajowego monitoringu jakości wód podziemnych będą kontynuowane badania zawartości

pestycydów w poszerzonym zakresie, który może ulegać modyfikacji.

Od 2021 r. poza wykonywaniem oznaczeń związków z grupy pestycydów chloroorganicznych i pestycydów fosforoorganicznych oraz pestycydów triazynowych oznaczane są także pestycydy z następujących grup: pyretroidy, tiokarbaminiany, pirazole, karbaminiany oraz pochodne kwasu fenoksyoctowego oraz pestycydy niezgrupowane.

Podzadanie 3. Osady denne

Monitoring osadów dennych rzek i jezior będzie prowadzony w reprezentatywnych punktach pomiarowo-kontrolnych monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych. Monitoring osadów dennych będzie prowadzony zgodnie z założeniami Ramowej Dyrektywy Wodnej i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/39/UE z dnia 12 sierpnia 2013 r. zmieniającej dyrektywy 2000/60/WE i 2008/105/WE w zakresie substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 226 z 24.08.2013, str. 1) oraz nastawiony m.in. na analizę długoterminową trendów zmian stężeń substancji ulegających akumulacji w osadach. W ramach monitoringu osadów dennych rzek i jezior badane są trwałe zanieczyszczenia organiczne (w tym pestycydy), takie jak:

- 1) endosulfan, heksachlorobenzen, α -HCH, β -HCH, γ -HCH, δ -HCH, pentachlorobenzen, heptachlor i epoksyd heptachloru, aldryna, dieldryna, endryna, izodryna, DDT (w tym izomer para-para DDT), p,p'-DDE, p,p'-DDD, polichlorowane bifenyle (kongenery o nr 28, 52, 101, 118, 138, 153 i 180) – we wszystkich punktach pomiarowych w roku;
- 2) alachlor, bromowane difenyletery (kongenery nr 28, 47, 99, 100, 153 i 154), chloroalkany C10-13, chlorfenwinfos, chloropiryfos, ftalan di(2-etyloheksylu), heksachlorobutadien, nonylofenole (4-nonylofenol), oktylofenole (4-(1,1',3,3'-tetrametylobutylo)-fenol), pentachlorofenol, związki tributyllocyny (kation tributyllocyny), trichlorobenzeny, trifluralina, dikofol, kwas perfluorooktanosulfonowy i jego pochodne (PFOS), chinoksyfen, dioksyny i związki dioksynopodobne, aklonifen, bifenoks, cybutryna, cypermetryna, heksabromocyklododekan, chlordekon, heksabromodifenol, toksafen – w wybranych punktach pomiarowych w roku.

Zadanie 2. Prowadzenie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi

Nadzór nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi sprawuje Państwowa Inspekcja Sanitarna na podstawie ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 338) oraz ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2023 r. poz. 537).

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest obowiązane do zapewnienia m.in. należytej jakości dostarczanej wody oraz prowadzenia regularnej kontroli wewnętrznej w ramach zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 2294) wprowadza ponadto obowiązek zapewnienia wody odpowiedniej jakości przez prowadzenie wewnętrznej kontroli jakości wody przez podmioty dostarczające lub wykorzystujące wodę pochodzącą z indywidualnego ujęcia w ramach

działalności gospodarczej lub w budynkach użyteczności publicznej, budynkach zamieszkania zbiorowego lub w podmiotach działających na rynku spożywczym, wykorzystujących wodę. Zasady prowadzenia monitoringu, który służy sprawowaniu bieżącego nadzoru nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi przez regularne badanie wody i dostarczanie informacji niezbędnych do jej oceny, są określone przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Badania jakości wody do spożycia wykonują laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej lub inne laboratoria o udokumentowanym systemie jakości badań, zatwierdzonym przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, stosownie do ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

Badania jakości wody w zakresie m.in. pestycydów i sumy pestycydów są wykonywane w ramach prowadzenia programu monitoringu jakości wody, który obejmuje wyniki badań jakości wody uzyskane w ramach wewnętrznej kontroli jakości wody przeprowadzanej przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne oraz podmioty dostarczające lub wykorzystujące wodę pochodzącą z indywidualnego ujęcia w ramach działalności gospodarczej lub w budynkach użyteczności publicznej, budynkach zamieszkania zbiorowego lub w podmiotach działających na rynku spożywczym, wykorzystujących wodę, jak również w ramach prowadzonego przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadzoru nad jakością wody. Prowadzony monitoring służy przekazywaniu informacji niezbędnych do oceny zgodności z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi w aspekcie zagrożeń zdrowotnych, jakie mogą powodować zanieczyszczenia pojawiające się w wodzie. Próbkę do badań jakości wody są pobierane zgodnie z harmonogramem na dany rok z określoną częstotliwością. Minimalna częstotliwość pobierania próbek do badań jakości wody zależy od objętości dostarczanej lub produkowanej wody w danej strefie zaopatrzenia.

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz podmioty zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi wykonują, zgodnie z załącznikiem nr 1 część B do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, badania pestycydów i sumy pestycydów w wodzie przeznaczonej do spożycia przez ludzi w zakresie, w jakim na danych obszarach ich występowanie jest wysoce prawdopodobne. Oznaczana jest obecność pestycydów, których występowania w wodzie można oczekiwać. Zakres prowadzenia badań jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi ustala właściwy państwowy powiatowy inspektor sanitarny lub państwowy graniczny inspektor sanitarny po uwzględnieniu różnych czynników, jak np. jakość i rodzaj ujmowanej wody, stosowane metody uzdatniania wody, materiały użyte do budowy sieci wodociągowej oraz zanieczyszczenia występujące w środowisku.

Zadanie 3. Badanie wpływu chemicznej ochrony roślin na stan wód powierzchniowych

Państwowy monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych koncentruje się na zbieraniu danych o stanie jednolitych części wód powierzchniowych w celu wydawania wieloaspektowych i kompleksowych ocen, między innymi na potrzeby wypełnienia celów planistycznych w gospodarowaniu wodami. Monitoring ten, ze względu na ograniczone spektrum badanych substancji

wynikające z uwarunkowań prawnych, nie obejmuje badań stosowanych środków ochrony roślin.

Z tego powodu monitoring ten powinien być uzupełniany przez monitoring obejmujący jak największą liczbę substancji czynnych, występujących obecnie w środkach ochrony roślin.

W tym celu będzie prowadzony w ramach dotacji celowych monitoring pozostałości środków ochrony roślin w wodach powierzchniowych przez IOR–PIB oraz IO–PIB we współpracy z wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska na podstawie porozumień lub ustaleń pomiędzy ww. instytucjami i wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska

Zadanie 4. Nadzór nad środkami ochrony roślin zawierającymi substancje czynne, które powinny być objęte szczególnym monitoringiem

Zgodnie z art. 1 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011 z dnia 25 maja 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 w odniesieniu do wykazu zatwierdzonych substancji czynnych (Dz. Urz. UE L 153 z 11.06.2011, str. 1, z późn. zm.) substancje czynne wymienione w załączniku do tego rozporządzenia zostają zatwierdzone do stosowania w środkach ochrony roślin. W załączniku do rozporządzenia zostały również przedstawione szczególne wymagania dotyczące danej substancji czynnej oraz informacje, czy dana substancja czynna powinna zostać objęta szczególnym programem monitorowania w związku z większym ryzykiem związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Na podstawie krajowego planu działania będzie prowadzony nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin zawierających substancje czynne, które powinny zostać objęte szczególnym programem monitorowania.

7.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będą prowadzone działania edukacyjno-informacyjne;
- 2) będą przeprowadzane kontrole;
- 3) będzie prowadzony monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych;
- 4) będzie prowadzony monitoring wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;
- 5) będzie prowadzona analiza wyników działań kontrolnych i monitoringowych;
- 6) będzie sprawowany nadzór nad środkami ochrony roślin zawierającymi substancje czynne, które powinny być objęte szczególnym monitoringiem.

7.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Klimatu i Środowiska oraz przez jednostki nadzorowane i podległe w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych poszczególnych jednostek sektora finansów publicznych uczestniczących w realizacji tego działania. Zadania związane z nadzorem nad przestrzeganiem

środków ochrony środowiska wodnego podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin będą realizowane przez właściwe Inspekcje w ramach limitów wydatków budżetowych ich głównych inspektorów oraz wojewodów. Badanie wpływu chemicznej ochrony roślin na stan wód powierzchniowych prowadzone będzie przez IOR–PIB oraz IO–PIB w ramach dotacji celowej we współpracy z wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska

8. Działanie 8. Ograniczenie stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych

W Polsce zostały przyjęte szczegółowe przepisy ograniczające stosowanie środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych – przede wszystkim na obszarach, na których mogą przebywać osoby szczególnie narażone na zagrożenia stwarzane przez te środki (dzieci, osoby starsze, osoby chore). Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 12 dyrektywy 2009/128/WE.

Stosownie do przepisów art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin jest zabronione stosowanie środków ochrony roślin, które zostały zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającego i uchylającego dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz. Urz. UE L 353 z 31.12.2008, str. 1, z późn. zm.) zaklasyfikowane jako stwarzające zagrożenie dla zdrowia człowieka, na terenach placów zabaw, żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych, szpitali, stref ochronnych „A” wydzielonych na obszarach uzdrowisk lub obszarach ochrony uzdrowiskowej w rozumieniu przepisów o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz w gminach uzdrowiskowych. Odstępstwa od tej zasady mogą być stosowane jedynie w ściśle określonych przypadkach:

- 1) wystąpienia agrofagów kwarantannowych;
- 2) zagrożenia przez agrofagi pomników przyrody lub zespołów przyrodniczo-krajobrazowych w rozumieniu przepisów o ochronie przyrody;
- 3) wystąpienia roślin stwarzających zagrożenie dla zdrowia ludzi;
- 4) wystąpienia organizmów szkodliwych dla roślin lub produktów roślinnych, których zwalczenie metodami niechemicznymi jest nieuzasadnione ekonomicznie lub nieskuteczne.

Decyzję w sprawie odstępstwa wydaje wojewódzki inspektor ochrony roślin i nasiennictwa.

Ponadto, zgodnie z art. 35 ust. 1 ww. ustawy, środki ochrony roślin należy stosować w taki sposób, aby nie stwarzać zagrożenia dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym przeciwdziałać zniesieniu środków ochrony roślin na obszary i obiekty niebędące celem zabiegu z zastosowaniem tych środków oraz planować stosowanie środków ochrony roślin z uwzględnieniem okresu, w którym ludzie będą przebywać na obszarze objętym zabiegiem.

Tym samym zostały przyjęte w Polsce wszystkie niezbędne środki prawne do ograniczenia stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych i wyeliminowania ryzyka z tym związanego w odniesieniu do szczególnie narażonych grup ludności.

W ramach działania będą realizowane działania edukacyjne oraz przeprowadzane kontrole

w zakresie przestrzegania powyższych przepisów.

8.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą:

- 1) prowadzone działania informacyjno-edukacyjne;
- 2) przeprowadzane kontrole.

8.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Kontrole dotyczące przestrzegania przepisów w zakresie ograniczenia stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych będą przeprowadzane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów.

9. Działanie 9. Wyeliminowanie zagrożeń na poszczególnych etapach wykonywania zabiegów ochrony roślin

Zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin mogą wystąpić nie tylko podczas samego stosowania tych środków, ale również na innych etapach przygotowywania i wykonywania zabiegu. Szczególne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa ma właściwe przechowywanie środków ochrony roślin (w celu uniemożliwienia ich przeniknięcia do wód lub środowiska glebowego w razie przypadkowego wylania lub rozsypania środka, przypadkowego kontaktu ze środkiem osób nieuprawnionych lub zwierząt), sporządzanie cieczy użytkowej (ryzyko rozlania środka i powstania skażeń punktowych), a także zagospodarowywania pozostałości cieczy użytkowej i mycia sprzętu przeznaczonego do wykonywania zabiegu po jego przeprowadzeniu. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 13 dyrektywy 2009/128/WE.

Ponieważ użytkownicy nieprofesjonalni środków ochrony roślin na ogół nie są w stanie spełnić wymogów dotyczących właściwego przechowywania środków ochrony roślin, mycia użytego sprzętu lub zagospodarowywania resztek po zabiegu (środki ochrony roślin są przechowywane i wykorzystywane przez amatorów m.in. w pomieszczeniach mieszkalnych), osoby takie nie powinny mieć swobodnego dostępu do środków szczególnie niebezpiecznych.

W związku z powyższym zostały przyjęte przepisy określające szczegółowo sposób wykonywania poszczególnych czynności związanych z ochroną roślin, w tym sposób:

- 1) przechowywania środków ochrony roślin (obejmujący wymogi bezpieczeństwa i higieny pracy, wymagania dla obiektów, w jakich środki te są przechowywane);
- 2) sporządzania cieczy użytkowej (minimalna odległość wykonywania takich czynności od zbiorników i cieków wodnych);
- 3) stosowania środków ochrony roślin (w tym wymogi dotyczące zachowania stref buforowych,

- warunków atmosferycznych, w jakich mogą być wykonywane zabiegi);
- 4) czyszczenia sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (określający minimalną odległość, w jakiej te czynności mogą być wykonywane od zbiorników i cieków wodnych);
 - 5) postępowania z pozostałościami cieczy użytkowej po zakończonych zabiegach;
 - 6) postępowania z pustymi opakowaniami po środkach ochrony roślin.

Sposób postępowania eliminujący ryzyko związane z wykonywaniem każdej z powyższych czynności został określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych (Dz. U. poz. 896, z późn. zm.), rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin, ustawie z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. z 2023 r. poz. 160, z późn. zm.) oraz rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin.

Zostały przyjęte także rozwiązania ograniczające dostęp użytkowników nieprofesjonalnych do preparatów stwarzających największe zagrożenie. Osoby takie na ogół nie mają bowiem szczegółowej wiedzy dotyczącej bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin, jak również wykorzystują te środki w miejscach, w których trudno jest zachować warunki bezpiecznego ich stosowania (w pomieszczeniach mieszkalnych, na balkonach i w ogrodach przydomowych).

Zgodnie z art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin zostało zabronione stosowanie przez użytkowników nieprofesjonalnych, w formie oprysku lub fumigacji, a także wykorzystywanie do zaprawiania nasion, środków ochrony roślin zaklasyfikowanych, zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającego i uchylającego dyrektywę 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006, do co najmniej jednej z poniższych klas i kategorii zagrożenia:

- 1) toksyczność ostra kategoria 1, 2 i 3;
- 2) działanie rakotwórcze;
- 3) działanie mutagenne;
- 4) działanie szkodliwe na rozrodczość;
- 5) działanie toksyczne na narządy docelowe po narażeniu jednorazowym (STOT SE) kategoria 1;
- 6) działanie toksyczne na narządy docelowe po narażeniu powtarzanym (STOT RE) kategoria 1.

Wyeliminowanie zagrożeń na poszczególnych etapach wykonywania zabiegów ochrony roślin to także dbałość, aby środki ochrony były stosowane w sposób niestwarzający zagrożenia dla zdrowia ludzi i zwierząt oraz dla środowiska (promowanie dobrych praktyk dotyczyć musi nie tylko wykonywania

oprysków, ale i innych metod stosowania środków ochrony roślin, jak np. zaprawianie nasion), a także przeciwdziałanie zniesieniu środków ochrony roślin na obszary i obiekty niebędące celem zabiegu. Szczególną uwagę należy zwrócić przy tym na ochronę owadów zapylających.

W ramach działania będą realizowane zadania edukacyjne oraz przeprowadzane kontrole w zakresie przestrzegania powyższych przepisów.

9.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą prowadzone:

- 1) działania informacyjno-edukacyjne;
- 2) kontrole.

9.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Zadania związane z nadzorem nad wykonywaniem zabiegów ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Materiały informacyjne i edukacyjne będą opracowywane przez instytuty nadzorowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w tym w ramach realizowanych przez nie dotacji celowych.

10. Działanie 10. Integrowana ochrona roślin

Podstawowym celem krajowego planu działania jest upowszechnianie zasad integrowanej ochrony roślin. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 14 dyrektywy 2009/128/WE.

Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, której głównym założeniem jest racjonalne stosowanie środków ochrony roślin, na podstawie faktycznej potrzeby wykonania zabiegu, z uwzględnieniem w pierwszej kolejności metod niechemicznych, w najbardziej efektywny sposób ogranicza zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Zadanie to stanowi kontynuację działań realizowanych w ramach krajowego planu działania na lata 2013–2017 oraz krajowego planu działania na lata 2018–2022, dzięki którym upowszechniono głównie wśród użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin zasady integrowanej ochrony roślin, ograniczając tym samym zagrożenia związane z wykorzystywaniem tych środków.

Promowanie zasad integrowanej ochrony roślin będzie realizowane w ramach następujących zadań szczegółowych.

Zadanie 1. Upowszechnianie wiedzy z zakresu integrowanej ochrony roślin

Zadaniem priorytetowym krajowego planu działania będzie dalsze upowszechnianie wiedzy na temat integrowanej ochrony roślin.

Zadanie to będzie realizowane przez:

- 1) prowadzenie specjalistycznych szkoleń, seminariów i konferencji, pokazów najlepszych praktyk i doświadczeń polowych oraz innych przedsięwzięć w zakresie ochrony roślin;
- 2) przygotowywanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, materiałów informacyjnych, szkoleniowych oraz publikację informacji z zakresu ochrony roślin w prasie branżowej;
- 3) utrzymanie i rozwój Platformy Sygnalizacji Agrofagów, na której będą udostępniane metodyki integrowanej ochrony roślin, systemy wspomaganie decyzji, poradniki sygnalizatora, programy ochrony roślin oraz opracowania naukowe dotyczące ochrony roślin.

Podstawowym sposobem promowania idei integrowanej ochrony roślin, a tym samym podnoszenia wiedzy o zrównoważonych metodach ochrony upraw będzie właściwa edukacja producentów rolnych oraz doradców, a także dostarczenie im niezbędnych narzędzi do stosowania zasad integrowanej ochrony roślin. Rozwój elektronicznej formy przekazu informacji będzie stanowić płaszczyznę i narzędzie wymiany doświadczeń oraz transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką przy wdrażaniu integrowanej ochrony roślin.

Zadanie 2. Utrzymanie platformy internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin

Utworzona w ramach krajowego planu działania realizowanego w latach 2013–2017 Platforma Sygnalizacji Agrofagów (www.agrofagi.com.pl) stanowi płaszczyznę i narzędzie wymiany doświadczeń oraz transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką przy realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin. Platforma jest prowadzona przez IOR–PIB w ścisłej współpracy z IO–PIB oraz Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytutem Badawczym w Puławach.

Biorąc pod uwagę możliwość dostępu do Internetu w Polsce, a w szczególności jego rozwój na obszarach wiejskich, platforma umożliwi mieszkańcom tych obszarów dostęp do nowoczesnych narzędzi informatycznych. Za pośrednictwem platformy internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin jest możliwe także informowanie ogółu społeczeństwa o środkach ochrony roślin i zasadach ich stosowania. Na stronie internetowej będą udostępniane informacje dotyczące sygnalizacji agrofagów, systemy wspomaganie podejmowania decyzji w ochronie roślin, informacje na temat zwalczania agrofagów, a także metodyki integrowanej ochrony roślin, programy ochrony roślin oraz poradniki sygnalizatora i inne opracowania.

W ramach działania planowana jest dalsza rozbudowa i modernizacja Platformy Sygnalizacji Agrofagów w celu dostosowania jej do bieżących potrzeb użytkowników, obejmująca w szczególności:

- 1) regularne zamieszczanie, w formie biuletynu, informacji istotnych w kontekście integrowanej ochrony upraw (o wynikach badań naukowych, obserwacjach polowych, zmianach prawnych, identyfikowanych zagrożeniach);
- 2) wydawanie komunikatów o wynikach sygnalizacji oraz nagłych zagrożeniach dla upraw;
- 3) zapewnienie jej interaktywności przez możliwość zadawania pytań ekspertowi.

Informacje na platformie zostaną poszerzone o znaczenie racjonalnego nawożenia w integrowanej ochronie roślin. Zostaną zamieszczone materiały z zakresu doradztwa nawozowego oparte na podstawie badań gleby i materiału roślinnego, które są wykonywane przez stacje chemiczno-rolnicze.

Ponadto będzie rozwijana współpraca z innymi jednostkami w zakresie sygnalizacji agrofagów w celu pozyskiwania jak największej liczby danych (w szczególności z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, Centralnym Ośrodkiem Badania Odmian Roślin Uprawnych oraz jednostkami naukowo-badawczymi).

Zadanie 3. Opracowanie, aktualizacja i udostępnienie metodyk integrowanej ochrony poszczególnych upraw

Jednym z działań pozalegisłacyjnych, służących wdrożeniu ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin, będzie aktualizacja oraz udostępnienie użytkownikom profesjonalnym środków ochrony roślin metodyk integrowanej ochrony roślin. Metodyki zawierają zalecenia dotyczące metod ochrony roślin dla poszczególnych upraw, obejmujące metody agrotechniczne, biologiczne i chemiczne, ze szczególnym uwzględnieniem wspomagania naturalnych procesów samoregulacji zachodzących w agrocenozach. Jednym z elementów wykorzystywanych w integrowanej ochronie roślin jest stosowanie prawidłowego płodozmianu. Istotna jest też uprawa odmian odpornych i tolerancyjnych oraz wprowadzanie do praktyki rolniczej alternatywnych form uprawy, takich jak: siew mieszanek odmian i gatunków, pozwalających na lepsze wykorzystanie zasobów środowiska rolniczego bez zakłócania jego równowagi biologicznej.

Metodyki integrowanej ochrony roślin zawierają wskazówki dotyczące doboru i stosowania środków ochrony roślin w taki sposób, aby minimalizować ryzyko powstawania zagrożeń dla zdrowia ludzi oraz dla środowiska naturalnego, w tym środowiska wodnego i owadów zapylających.

W ramach zadania będą aktualizowane dotychczas wykonane metodyki (w celu uwzględnienia postępu technologicznego w ochronie roślin, wyników nowych badań naukowych, identyfikowanych zagrożeń), jak i będą opracowywane metodyki dla nowych gatunków. Opracowywane i aktualizowane metodyki będą udostępniane za pośrednictwem Platformy Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 4. Prowadzenie systemu sygnalizacji agrofagów

Jednym z istotnych elementów integrowanej ochrony roślin jest ograniczenie wykonywania chemicznych zabiegów ochrony roślin do przypadków, których jest to uzasadnione występowaniem organizmów szkodliwych w natężeniu stwarzającym zagrożenie dla upraw, oraz wybór optymalnego terminu wykonania zabiegu ochrony roślin. Pozwala to, przez podniesienie efektywności zabiegów ochrony roślin, na ograniczenie ilości stosowanych środków ochrony roślin oraz dobór najbardziej skutecznych preparatów.

Planuje się, aby zadania w tym zakresie były wykonywane przez instytuty badawcze, jednostki doradcze – zarówno jednostki doradztwa rolniczego, jak i jednostki komercyjne oraz organizacje działającymi w obszarze rolnictwa lub grupy producentów.

Realizacji zadania będzie służyć głównie Platforma Sygnalizacji Agrofagów, na której będą zamieszczane komunikaty i zalecenia dotyczące wykonania zabiegów w związku z wystąpieniem zagrożenia powodowanego przez organizmy szkodliwe.

Ponadto w ramach zadania będą opracowywane oraz udostępniane producentom i doradcom poradniki sygnalizatora dla kolejnych upraw, zawierające praktyczne wytyczne dotyczące identyfikacji

i sygnalizacji poszczególnych agrofagów. Poradniki te, udostępniane na Platformie Sygnalizacji Agrofagów, będą miały formę zarówno pełnych kompendiów dla poszczególnych upraw, jak i syntetycznych kart informacyjnych dla poszczególnych agrofagów.

Zadanie 5. Udostępnienie systemów wspomagania podejmowania decyzji w ochronie roślin

Istotnym elementem monitorowania występowania organizmów szkodliwych i sygnalizacji ich występowania jest wykorzystanie zaawansowanych systemów wspomagania decyzji w ochronie roślin. Systemy takie umożliwiają ograniczenie liczby zabiegów przy jednoczesnym zabezpieczeniu skutecznej ochrony roślin uprawnych, co przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa konsumentów produktów rolnych oraz środowiska naturalnego, a także ograniczenia kosztów produkcji.

Wsparciem dla wdrożenia zasad integrowanej ochrony roślin poza systemem sygnalizacji agrofagów jest zatem udostępnienie wybranych systemów wspomagania podejmowania decyzji w ochronie roślin użytkownikom profesjonalnym środków ochrony roślin. Jednym z takich systemów jest również system eDWIN – „Internetowej Platformy Doradzania i Wspomagania Decyzji w Integrowanej Ochronie Roślin”, zrealizowany ze środków publicznych w ramach działania 2.1 „Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych” II Osi priorytetowej „E-administracja i otwarty rząd” Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

W ramach dotacji celowych realizowanych przez instytuty nadzorowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi będą opracowywane i testowane nowe systemy oraz aktualizowane systemy już dostępne. Wszystkie będą udostępniane na Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 6. Udostępnienie programów integrowanej ochrony roślin

Narzędziem niezbędnym dla prawidłowego planowania i wykonywania zabiegów ochrony roślin są programy integrowanej ochrony opracowywane dla poszczególnych upraw. Programy te są także uzupełnieniem wiedzy przekazywanej za pośrednictwem metodyk integrowanej ochrony roślin, ponieważ zawierają informacje o aktualnie dostępnych środkach ochrony roślin.

Programy ochrony roślin, aby pomagały we wdrażaniu zasad integrowanej ochrony roślin, obok informacji o chemicznych metodach ochrony roślin muszą zawierać wytyczne dotyczące działań prewencyjnych i zapobiegających wystąpieniu agrofagów oraz informacje o niechemicznych metodach ich zwalczania. Programy wskazują także preparaty zawierające substancje czynne niskiego ryzyka, preparaty biologiczne oraz substancje podstawowe, którym należy przyznać pierwszeństwo przed zastosowaniem chemicznych środków ochrony roślin.

Programy ochrony roślin będą uwzględniać także specyficzne wymagania systemów jakości żywności, nakierowanych na ograniczanie zagrożeń dla środowiska naturalnego oraz dla zdrowia ludzi, czyli rolnictwa ekologicznego oraz integrowanej produkcji roślin.

Programy ochrony roślin będą także wskazywać, jakie zagrożenia mogą wiązać się ze stosowaniem poszczególnych preparatów i zawierać zalecenia, w jaki sposób zagrożenia te można eliminować. W szczególności dotyczy to ochrony wód, fauny pożytecznej i owadów zapylających. Będą zawierać także inne niezbędne informacje dla prawidłowego planowania zabiegów ochrony roślin, jak np.

wskazówki dotyczące łącznego stosowania agrochemikaliów czy zapobiegania powstawaniu odporności u organizmów szkodliwych, czy też minimalizowania obecności pozostałości substancji czynnych.

W ramach krajowego planu działania będą opracowywane oraz regularnie aktualizowane programy ochrony dla poszczególnych upraw, spełniające powyższe warunki. Programy te będą upowszechniane za pośrednictwem Platformy Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 7. Upowszechnianie wyników oceny prowadzonej w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego

Wykorzystywanie odmian roślin uprawnych wykazujących odporność lub tolerancję na organizmy szkodliwe jest jednym z czynników sprzyjających ograniczeniu stosowania środków ochrony roślin.

Zadanie będzie realizowane przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych, z wykorzystaniem oceny odporności odmian roślin uprawnych na agrofagi w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego, na podstawie którego będą tworzone listy odmian zalecanych do uprawy na obszarze poszczególnych województw. Listy te stanowią jeden z elementów udostępnianych na Platformie Sygnalizacji Agrofagów w ramach doradztwa rolniczego.

Zadanie 8. Upowszechnianie systemu integrowanej produkcji roślin

Integrowana produkcja roślin jest krajowym systemem jakości żywności, wykorzystującym w sposób zrównoważony postęp techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, której zasadniczym celem jest dbałość o zdrowie ludzi i o środowisko. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin nadzór nad gospodarstwami uczestniczącymi w systemie i wydawanie certyfikatów poświadczających jej stosowanie należą do podmiotów certyfikujących, upoważnianych przez wojewódzkich inspektorów ochrony roślin i nasiennictwa.

Uczestnictwo w systemie pozwala na uzyskanie wysokiej jakości produktów rolnych, które można wprowadzać do obrotu ze znakiem integrowanej produkcji roślin.

W ramach zadania będą prowadzone działania informacyjne i upowszechniające ten system oraz szkolenia i usługi doradcze, w tym w ramach PS WPR. Będzie rozszerzany zakres upraw, których producenci będą mogli uczestniczyć w systemie (przez opracowywanie nowych lub aktualizację istniejących metodyk integrowanej produkcji roślin). Doskonalone będą także metody kontroli w ramach systemu dla zapewnienia jego wiarygodności, tak na rynku krajowym, jak na rynkach państw, do których będą eksportowane polskie płody rolne.

Zadanie 9. Prowadzenie doradztwa w ochronie roślin

Zadaniem Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego jest prowadzenie doradztwa w zakresie rolnictwa. Wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego prowadzą szkolenia dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, w szczególności w zakresie stosowania nowoczesnych metod agrotechnicznych i rolnictwa ekologicznego. Ponadto wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego

prowadzą działalność informacyjną wspierającą rozwój produkcji rolniczej, działalność w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich oraz upowszechniają metody produkcji rolniczej. Zadania te obejmują także upowszechnianie wiedzy i przekazywanie użytkownikom środków ochrony roślin najnowszych informacji związanych z ochroną roślin. Właściwy sposób postępowania producentów rolnych stosujących środki ochrony roślin w największym stopniu ogranicza ryzyko związane z ich użyciem. Dlatego jest konieczne wykorzystanie profesjonalnego doradztwa w tym zakresie.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego współpracują z instytucjami administracji rządowej i samorządowej działającymi m.in. na rzecz ochrony roślin, a także z instytucjami badawczymi, uczelniami rolniczymi, Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz izbami rolniczymi, branżowymi organizacjami rolników i innymi podmiotami gospodarczymi dostarczającymi środki do produkcji rolnej.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego są jednostkami, które zajmują się kształceniem ustawicznym rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. Doskonalenie kadry doradczej z ośrodków wojewódzkich jest realizowane przez system specjalistycznych szkoleń oraz organizowanie seminariów, konferencji i pokazów najlepszych praktyk rolniczych, stanowiąc ważny element gwarancji świadczenia wysokiej jakości usług doradczych.

Zadanie 10. Zapewnienie bezpieczeństwa owadów zapylających podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin

Jednym z podstawowych celów integrowanej ochrony roślin jest ograniczenie wpływu zabiegów ochrony roślin na organizmy niebędące celem ich działania, w szczególności zaś na faunę pożyteczną, w tym na owady zapylające.

Owady zapylające, a przede wszystkim pszczoły miodne, spełniają niezwykle istotną rolę w rolnictwie, a także w naturalnych ekosystemach. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa FAO spośród 100 głównych gatunków roślin uprawnych, stanowiących 90% produkowanej na świecie żywności, aż 71 jest zapylanych przez pszczoły. Owady te pełnią szczególnie istotną rolę w produkcji owoców (np. jabłek, wiśni), warzyw (np. ogórków, dyni, cukinii) oraz roślin przemysłowych (np. rzepaku).

Jednocześnie środki ochrony roślin są wskazywane jako jedna z przyczyn upadków owadów zapylających obok chorób wirusowych, pasożytniczych oraz zmian środowiskowych.

Środki ochrony roślin przy niewłaściwym ich stosowaniu mogą bowiem powodować ostre zatrucia pszczół, powodując ich nagłe upadki, oraz zatrucia chroniczne, osłabiające organizm owadów i zwiększające narażenie ich na inne czynniki szkodliwe.

W związku z powyższym przyjęto rozwiązania mające na celu ograniczenie ryzyka, jakie dla owadów zapylających mogą stwarzać środki ochrony roślin. Zagadnienia ochrony zapylaczy są jednym z wymagań integrowanej ochrony roślin, określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz. U. poz. 505), a także obowiązkowych szkoleń dla osób stosujących środki ochrony roślin, których programy

określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie szkoleń w zakresie środków ochrony roślin. Przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin określają także minimalne odległości od pasiek, w jakich można stosować te środki.

W ramach zadania będą prowadzone działania na rzecz ograniczenia liczby przypadków zatruc pszczoł środkami ochrony roślin, w tym:

- 1) działania informacyjno-edukacyjne wśród użytkowników tych środków;
- 2) działania monitoringowe w celu określenia stanu zdrowotności rodzin pszczelich w Polsce;
- 3) kontrole prawidłowości stosowania środków ochrony roślin;
- 4) badania naukowe dotyczące wrażliwości pszczoły miodnej i innych zapylaczy na środki ochrony roślin.

Ponadto, aby prawidłowo oceniać ryzyko stwarzane przez środki ochrony roślin dla pszczoł, na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, ustanowiono, że urząd obsługujący ministra właściwego do spraw rolnictwa gromadzi informacje o zatruciach pszczoł środkami ochrony roślin. System zbierania informacji o zatruciach pszczoł pozwala na pełne poznanie skali tego zjawiska oraz, w razie konieczności, podjęcie dodatkowych działań zmierzających do jego ograniczenia.

W ramach krajowego planu działania będą kontynuowane dotychczasowe działania mające na celu określenie skali zagrożeń stwarzanych dla pszczoł przez środki ochrony roślin.

Zadanie 11. Monitoring odporności agrofagów na środki ochrony roślin oraz ograniczanie tego zjawiska

Podstawową zasadą integrowanej ochrony roślin jest ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin do niezbędnego minimum. Zjawisko odporności agrofagów na środki ochrony roślin to obecnie bardzo często występująca przyczyna nieskuteczności zabiegu chemicznego. Zjawisko to wymusza intensyfikację zabiegów chemicznych, co jest sprzeczne z założeniami integrowanej ochrony roślin. W rezultacie do środowiska przyrodniczego dostaje się znacznie więcej substancji chemicznych. Również straty ekonomiczne w rolnictwie powstałe na skutek uodparniania się agrofagów są często bardzo duże (spadek plonowania roślin, wyższe koszty związane z częstszym wykonywaniem zabiegów chemicznych).

Odporność agrofagów jest zjawiskiem dynamicznym, które stale ulega różnym zmianom i w związku z tym wymaga stałego monitorowania. Obecnie zjawisko to występuje w Polsce powszechnie i dotyczy środków ochrony roślin z grupy insektycydów, fungicydów, herbicydów oraz z innych grup środków chemicznych i biologicznych. Wśród gatunków agrofagów o szczególnym znaczeniu z gospodarczego punktu widzenia, których odporność na środki chemiczne powoduje znaczne straty w rolnictwie, wymienić należy: słodyszka rzepakowego, chowacza podobnika, mszycę brzoskwiniovą w rzepaku, chwościka buraka czy miotłę zbożową.

Na podstawie zmian w poziomach wrażliwości ważnych gospodarczo gatunków agrofagów będą opracowywane i wdrażane do praktyki rolniczej odpowiednie strategie przeciwdziałające wzrostowi

odporności. Strategie te mogą być również opracowane i rozpatrywane pod kątem utrzymania skuteczności substancji czynnych szczególnie istotnych dla rolnictwa. Dodatkowo będą tworzone i przekazywane do praktyki rolniczej bieżące, innowacyjne zalecenia i informacje na temat poziomu wrażliwości agrofagów, co pozwoli producentom roślin na skuteczniejszą ochronę upraw rolnych i ochronę środowiska.

Realizacja zadania przyczyni się nie tylko do rozwiązywania bieżących problemów związanych z odpornością agrofagów i skutecznością środków ochrony roślin. Pozwoli na utrzymanie stałej kontroli zjawiska, szybką reakcję na pojawiające się problemy (często w trakcie okresu, w którym środek jest dopuszczony do obrotu, ale pojawia się i narasta odporność), zwiększenie ilości skutecznych środków ochrony roślin.

Badane będą również mechanizmy odporności, dzięki czemu w wielu przypadkach będzie możliwe opracowanie metod, które umożliwią powrót populacji odpornej do wystarczającego poziomu wrażliwości na daną substancję czynną, np. przez zastosowanie odpowiednich synergetyków blokujących mechanizmy odporności.

W ramach zadania:

- 1) będzie prowadzony monitoring w celu określenia poziomu odporności lub wrażliwości wybranych gatunków agrofagów na środki ochrony roślin;
- 2) będą prowadzone badania naukowe w celu określenia mechanizmów zaistniałej odporności;
- 3) będą opracowane strategie redukcji ryzyka odporności;
- 4) będą opracowywane zalecenia dla producentów rolnych oraz doradztwa, z uwzględnieniem bieżącej sytuacji związanej z odpornością agrofagów;
- 5) będą prowadzone działania informacyjno-edukacyjne wśród użytkowników środków ochrony roślin.

Zadanie 12. Zachęty do stosowania integrowanej ochrony roślin poprzez interwencje Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej

Jednym z istotnych elementów integrowanej ochrony roślin są niechemiczne metody ochrony roślin, w tym metody agrotechniczne, biologiczne czy hodowlane (stosowanie odmian odpornych i tolerancyjnych na agrofagi).

Aby zachęcić rolników do przechodzenia na zrównoważone metody gospodarowania zaprojektowane zostały interwencje PS WPR, ukierunkowane na promowanie niechemicznych metod ochrony roślin oraz zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin.

Najważniejszą z takich interwencji, obok wsparcia rolnictwa ekologicznego, będzie ekoschemat dedykowany uczestnictwu w systemie integrowanej produkcji roślin.

W ramach tego ekoschematu wymagane będzie prowadzenie upraw zgodnie z metodykami integrowanej produkcji roślin pod nadzorem podmiotów certyfikujących. Należy podkreślić, że w ramach integrowanej produkcji roślin stawiane są takie wymagania, jak m.in.:

- 1) przestrzeganie właściwego płodozmianu;

- 2) stosowanie właściwej agrotechniki, ograniczającej występowanie agrofagów;
- 3) stosowanie ochrony biologicznej;
- 4) stwarzanie warunków korzystnych dla występowania organizmów pożytecznych;
- 5) wykorzystywanie odmian tolerancyjnych lub odpornych na agrofagi, zgodnie z zaleceniami Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego;
- 6) stosowanie zrównoważonego nawożenia, opartego na faktycznych potrzebach roślin.

Wsparciem objęta będzie powierzchnia upraw, na której realizowane będą zobowiązania ekoschematu oraz powierzchnia trwałych użytków zielonych odpowiadająca równowartości powierzchni tych upraw w wysokości ok. 292,13 euro/ha. Stawki płatności określane w EUR przeliczane będą na zł według kursu PLN/EUR ustalonego na ostatni dzień roboczy września danego roku.

10.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana wiedza z zakresu integrowanej ochrony roślin;
- 2) będzie utrzymana i rozwijana platforma internetowa poświęcona integrowanej ochronie roślin;
- 3) będą opracowane, aktualizowane i udostępniane metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw;
- 4) będzie prowadzony system sygnalizacji agrofagów;
- 5) będą udostępniane systemy wspomaganie podejmowania decyzji w ochronie roślin;
- 6) będą udostępniane programy integrowanej ochrony roślin;
- 7) będą upowszechniane wyniki oceny prowadzonej w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego;
- 8) będzie upowszechniany system integrowanej produkcji roślin;
- 9) będzie prowadzone doradztwo w ochronie roślin;
- 10) będą prowadzone działania informacyjno-edukacyjne i przeprowadzane kontrole, mające na celu ograniczenie ryzyka stwarzanego przez środki ochrony roślin dla owadów zapylających;
- 11) będą monitorowane zatrucia pszczół środkami ochrony roślin;
- 12) będzie monitorowany poziom wrażliwości agrofagów na środki ochrony roślin, na podstawie którego będą tworzone i upowszechniane strategie ograniczające zjawisko odporności;
- 13) realizowane będą interwencje PS WPR.

10.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub

przez niego nadzorowane, w tym Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w ramach środków, o których mowa w art. 11 ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2020 r. poz. 721, z późn. zm.). Zadanie będzie także realizowane przez IOR–PIB, IO–PIB, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, w ramach zadań finansowanych z dotacji celowych, a realizowanych przez te instytuty. Nadzór nad systemem integrowanej produkcji roślin będzie sprawowany przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa odpowiedzialna będzie za realizację zadań wynikających z PS WPR.

11. Działanie 11. Analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin

Prawidłowe ukierunkowanie działań regulacyjnych oraz kontrolnych w zakresie obrotu środkami ochrony roślin i stosowania środków ochrony roślin na obszary ryzyka, a także kreowanie polityki państwa w odniesieniu do tych środków wymaga ustanowienia sprawnego systemu gromadzenia i analizy danych dotyczących ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, a także kształtowania poziomu wiedzy o zachowaniach użytkowników tych środków. Działanie to służy osiągnięciu celów określonych w art. 15 dyrektywy 2009/128/WE.

W związku z powyższym w ramach krajowego planu działania będą przeprowadzane kontrole i prowadzony monitoring oraz badania statystyczne, których celem będzie uzyskanie informacji o wpływie środków ochrony roślin na środowisko. Na podstawie uzyskanych danych będą obliczane wskaźniki ryzyka pestycydowego.

W tym celu będą realizowane następujące zadania szczegółowe.

Zadanie 1. Badania statystyczne dotyczące środków ochrony roślin

Na potrzeby realizacji krajowego planu działania będą wykorzystywane dane pochodzące z badań statystycznych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 773).

W ramach zadania będą wykonywane następujące podzadania.

Podzadanie 1. Prowadzenie badań statystycznych sprzedaży środków ochrony roślin

Badania statystyczne dotyczące sprzedaży środków ochrony roślin będą prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny we współpracy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz IOR–PIB.

Podzadanie 2. Prowadzenie badań statystycznych zużycia środków ochrony roślin

Zadanie będzie realizowane w ramach badań statystycznych zgodnie z metodologią określoną w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1185/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie statystyk dotyczących pestycydów (Dz. Urz. UE L 324 z 10.12.2009, str. 1, z późn.

zm.) przez Główny Urząd Statystyczny we współpracy z Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz IOR–PIB.

Celem badania będzie określenie przeciętnego zużycia substancji czynnej, wyrażonego w kg/ha powierzchni, dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych. Badanie będzie prowadzone z uwzględnieniem struktury upraw i wielkości produkcji oraz danych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin w losowo wytypowanych gospodarstwach.

Zadanie 2. Kontrole i monitoringi dotyczące środków ochrony roślin

W Polsce kontrole są przeprowadzane przez organy określone w obowiązujących ustawach. Prowadzone są także badania monitoringowe, które odnoszą się do prawidłowości stosowania środków ochrony roślin. Można tu wyróżnić obszary bezpieczeństwa ludzi (w tym bezpieczeństwa żywności), zwierząt i środowiska. Najczęściej są to badania poziomu pozostałości środków ochrony roślin lub ich metabolitów.

Wyniki analiz będą stanowiły podstawę do oceny stopnia realizacji celów krajowego planu działania, a także do ewentualnej zmiany przepisów dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z obrotem środkami ochrony roślin i stosowaniem środków ochrony roślin.

W ramach zadania będą wykonywane następujące podzadania.

Podzadanie 1. Kontrola żywności pochodzenia roślinnego na obecność pozostałości środków ochrony roślin

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej prowadzą urzędowe kontrole żywności pochodzenia roślinnego produkowanej i wprowadzanej do obrotu oraz żywności pochodzenia zwierzęcego wprowadzonej do obrotu – zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2022 r. poz. 2132, z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Państwowa Inspekcja Sanitarna w ramach opracowywanego corocznie planu pobierania próbek, w części dotyczącej badania pozostałości pestycydów, realizuje:

- 1) skoordynowany monitoring UE (zgodnie z rozporządzeniami KE dotyczącymi wieloletnich skoordynowanych unijnych programów kontroli na kolejne lata);
- 2) monitoring i urzędową kontrolę pozostałości pestycydów w żywności;
- 3) kontrolę graniczną (zgodnie z przepisami UE oraz przepisami krajowymi dotyczącymi kontroli granicznej).

Realizacja ww. planu w części dotyczącej pozostałości pestycydów obejmuje:

- 1) kontrolę żywności na rynku krajowym w kierunku obecności pozostałości pestycydów i weryfikację zgodności z wartościami NDP określonymi w rozporządzeniu (WE) nr 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w żywności i paszy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz na ich powierzchni, zmieniającym dyrektywę Rady 91/414/EWG

(Dz. Urz. UE L 70 z 16.03.2005, str. 1, z późn. zm.);

- 2) ocenę narażenia konsumenta oraz działania w ramach systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach – RASFF lub inne działania – w przypadku stwierdzenia przekroczeń wartości NDP.

W realizacji kontroli pozostałości pestycydów w żywności bierze udział 16 wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych. Próbkę do badań są pobierane przez pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych szczebla powiatowego oraz tam, gdzie to właściwe – przez pracowników stacji granicznych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 października 2007 r. w sprawie pobierania próbek żywności w celu oznaczania pozostałości pestycydów (Dz. U. poz. 1502). Badania pozostałości pestycydów w żywności są prowadzone w akredytowanych laboratoriach 6 wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych: w Warszawie, Bydgoszczy, Łodzi, Opolu, Rzeszowie i Wrocławiu. W przypadku stwierdzenia niezgodności z wartością najwyższego dopuszczalnego poziomu pozostałości pestycydów w żywności pochodzącej z obrotu eksperci Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie, na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego, dokonują oceny ryzyka dla konsumentów.

Podzadanie 2. Kontrola pasz na obecność pozostałości środków ochrony roślin

Inspekcja Weterynaryjna w ramach realizacji Planu Urzędowej Kontroli Pasz prowadzi monitoring pasz w zakresie obecności pozostałości pestycydów chloroorganicznych i fosforoorganicznych. System nadzoru nad paszami, kompetencje i odpowiedzialność właściwych organów określa ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1149). Organem kontrolnym sprawującym nadzór nad całym sektorem paszowym jest powiatowy lekarz weterynarii, z wyłączeniem wytwarzania pasz leczniczych i obrotu paszami leczniczymi, nad którym nadzór sprawuje wojewódzki lekarz weterynarii. Nadzór Inspekcji Weterynaryjnej opiera się m.in. na pobieraniu próbek z materiału paszowego pochodzenia roślinnego oraz mieszanek paszowych.

Kontrola urzędowa pasz i pasz leczniczych wprowadzanych na obszar celny Unii Europejskiej przeprowadzana jest przez granicznego lekarza weterynarii zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniającego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylającego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) (Dz. Urz. UE L 95 z 07.04.2017, str. 1, z późn. zm.) oraz ww. ustawą o paszach.

Podzadanie 3. Kontrola żywności pochodzenia zwierzęcego na obecność pozostałości środków ochrony roślin

Zadanie z zakresu kontroli pozostałości środków ochrony roślin w żywności pochodzenia zwierzęcego, w tym pestycydów chloroorganicznych i polichlorowanych bifenyli oraz pestycydów fosforoorganicznych, należy do kompetencji Inspekcji Weterynaryjnej, natomiast w żywności pochodzenia zwierzęcego znajdującej się w handlu detalicznym, z wyłączeniem rolniczego handlu detalicznego, należy do kompetencji Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Kontrole urzędowe żywności pochodzenia zwierzęcego pod kątem ww. substancji odbywają się zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia (UE) 2017/625 i z przepisami wydanymi w trybie lub na podstawie tego rozporządzenia. Założenia programu badań pozostałości, jego plan, jak i wyniki tych badań, są opracowywane przez Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, zatwierdzane do realizacji przez Głównego Lekarza Weterynarii, a następnie przedkładane do KE do oceny.

Zadanie 3. Opracowanie wskaźników oraz analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin

Na podstawie danych uzyskanych w trakcie działań kontrolnych, badań statystycznych dotyczących obrotu środkami ochrony roślin i stosowania środków ochrony roślin oraz systemów monitorowania zjawisk związanych ze środkami ochrony roślin, w ramach dotacji celowej realizowanej przez IOR–PIB, będą doskonałe krajowe wskaźniki ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, a także będą wykonywane stosowne obliczenia wartości tych wskaźników. Wskaźniki w kolejnych latach pozwolą na analizę zagrożeń związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowiąc podstawę do zarządzania ryzykiem i kształtowania polityki w odniesieniu do środków ochrony roślin.

W oparciu o wskaźniki krajowe i unijne, a także inne dane pozyskane w ramach realizacji krajowego planu działania co roku na podstawie trendów przeprowadzana będzie analiza ryzyka, wraz z wnioskami na kolejne lata.

11.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą:

- 1) zbierane i analizowane dane uzyskane w trakcie działań kontrolnych, monitoringowych oraz badań statystycznych – dotyczących obrotu i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) aktualizowane i obliczane wskaźniki ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

11.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Klimatu i Środowiska oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrowi Zdrowia lub Ministrowi Klimatu i Środowiska lub przez nich nadzorowane, Główny Urząd Statystyczny w ramach limitów wydatków budżetowych przyznanych poszczególnym jednostkom sektora finansów publicznych uczestniczącym w realizacji tego działania. Działanie będzie także

realizowane w ramach limitów wydatków budżetowych wojewodów oraz przez IOR–PIB oraz IO–PIB w ramach dotacji celowych realizowanych przez te instytuty.

12. Działanie 12. Utrzymanie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin

Ograniczaniu ryzyka pojawienia się nieprawidłowości związanych z prowadzeniem obrotu i konfekcjonowania oraz stosowaniem środków ochrony roślin służy nie tylko działalność polegająca na wyposażeniu użytkowników profesjonalnych tych środków w odpowiednią wiedzę i narzędzia pozwalające na ograniczenie stosowania tych środków do niezbędnego minimum. Konieczne w tym zakresie są także działania kontrolne służb państwowych, mające na celu eliminowanie stwierdzanych nieprawidłowości. Działania te, w celu zapewnienia odpowiedniej efektywności, bazują na analizie ryzyka pozwalającej na ukierunkowanie kontroli na obszary o największym prawdopodobieństwie występowania nieprawidłowości.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 288, z późn. zm.) zadania związane z zapobieganiem zagrożeniom związanym z produkcją środków ochrony roślin, obrotem tymi środkami i stosowaniem tych środków należą do obowiązków Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Eliminowanie przypadków naruszania norm prawnych w zakresie obrotu i konfekcjonowania środków ochrony roślin w zasadniczy sposób wpływa na ograniczenie ryzyka związanego z ich obrotem, a w dalszej kolejności z ich stosowaniem.

Zakres ww. zadań realizowanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa obejmuje:

- 1) kontrolę obrotu środkami ochrony roślin (zapobieganie wprowadzaniu i eliminowanie z obrotu środków niedopuszczonych do obrotu lub podrobionych, stanowiących nieznane zagrożenie dla ludzi, zwierząt i środowiska);
- 2) badanie jakości środków ochrony roślin znajdujących się w obrocie;
- 3) kontrolę stosowania środków ochrony roślin w gospodarstwach z produkcją roślinną, w miejscach zaprawiania materiału siewnego, wykonywania zabiegów metodą fumigacji, w magazynach płodów rolnych, w miejscach, gdzie stosowanie środków ochrony roślin może podlegać ograniczeniom lub być zabronione, a także w innych miejscach stosowania tych środków, w tym stosowania zasad integrowanej ochrony roślin;
- 4) nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin sprzętem montowanym na statkach powietrznych;
- 5) badanie pozostałości środków ochrony roślin w płodach rolnych w ramach kontroli prawidłowości stosowania środków ochrony roślin.

W ramach działania jest planowane prowadzenie efektywnego nadzoru nad obrotem środkami ochrony roślin i stosowaniem środków ochrony roślin.

Dla zapewnienia efektywności działania jest konieczne także zapewnienie odpowiedniej współpracy krajowych organów administracji odpowiedzialnych za nadzór nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin z organami pozostałych państw członkowskich UE.

Działania Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa będą ukierunkowane przede wszystkim na:

- 1) ochronę owadów zapylających podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin;
- 2) ochronę środowiska wodnego podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin (przestrzeganie wymogów dotyczących stref buforowych);
- 3) spełnienie wymogów dotyczących stanu technicznego sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 4) eliminację z rynku podrobionych środków ochrony roślin;
- 5) eliminowaniu zagrożeń związanych z obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin w kontekście bezpieczeństwa dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska.

W celu zapewnienia jak najwyższej efektywności kontroli przeprowadzanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, w ramach krajowego planu działania realizowanego w latach 2013–2017, IOR–PIB opracował narzędzia matematyczno-statystyczne służące analizie ryzyka i planowaniu kontroli. Narzędzia te będą doskonalone w ramach krajowego planu działania.

12.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie przeprowadzana kontrola prawidłowości obrotu środkami ochrony roślin i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) będą doskonalone narzędzia służące analizie ryzyka oraz planowaniu kontroli.

12.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Zadania związane z nadzorem nad obrotem, konfekcjonowaniem i stosowaniem środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Zadanie będzie także realizowane przez IOR–PIB oraz IO–PIB w ramach dotacji celowych realizowanych przez te instytucje.

13. Działanie 13. Optymalizacja ochrony upraw małoobszarowych i ekologicznych

Ochrona roślin o niskim zużyciu preparatów chemicznych obejmuje integrowaną ochronę roślin oraz rolnictwo ekologiczne.

Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin wymaga zapewnienia producentom rolnym

odpowiednich narzędzi, w tym także środków zawierających substancje czynne zakwalifikowane do grupy niskiego ryzyka, a także substancje dopuszczone do stosowania w uprawach ekologicznych, które minimalizują ryzyko negatywnego wpływu na środowisko.

Dobór środków ochrony roślin powinien nie tylko zapewniać możliwość ochrony poszczególnych upraw, ale także przemienne stosowanie środków ochrony roślin zawierających różne substancje czynne. Obok chemicznych środków ochrony roślin producenci rolni powinni mieć możliwość sięgnięcia po preparaty biologiczne zawierające mikroorganizmy lub makroorganizmy lub substancje podstawowe.

Brak optymalnej dostępności środków ochrony roślin jest szczególnie widoczny w przypadku rolnictwa ekologicznego, gdzie stosowane mogą być wyłącznie preparaty zawierające określone substancje czynne, a także upraw małoobszarowych. IOR-PIB ocenia zgodność środków ochrony roślin z wymaganiami rolnictwa ekologicznego i prowadzi ich wykaz.

Brak środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w uprawach małoobszarowych jest przy tym jednym z czynników zwiększających ryzyko naruszeń przepisów dotyczących stosowania tych środków, w tym ich stosowania niezgodnie z etykietą.

Przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 1, z późn. zm.), przewidują w procedurach dopuszczania środków ochrony roślin do obrotu możliwość wykorzystania takich mechanizmów jak rejestracja strefowa, wzajemne uznawanie zezwoleń (w tym także na zastosowania małoobszarowe) czy też rozszerzenie zakresu zezwoleń na zastosowania małoobszarowe.

W związku z powyższym w ramach działania priorytetowo będą realizowane prace na rzecz zapewnienia odpowiedniego asortymentu i wyboru środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym oraz substancji podstawowych.

13.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą prowadzone:

- 1) badania i analizy w zakresie zapewnienia odpowiedniego asortymentu i wyboru środków ochrony roślin, z uwzględnieniem upraw małoobszarowych i ekologicznych;
- 2) konsultacje z przedstawicielami organizacji działających w obszarze rolnictwa, grup producentów, nauki, doradztwa oraz producentów środków ochrony roślin.

13.2. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych oraz przez jednostki podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowane. Przy realizacji zadania planuje się podjęcie współpracy z organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa oraz producentami środków ochrony roślin.

VI. Zgodność krajowego planu działania z dokumentami strategicznymi dotyczącymi rolnictwa

Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin stało się jednym z priorytetów polityki ekologicznej w Polsce. Procesy restrukturyzacji i unowocześniania gospodarki przyczyniają się do obniżenia poziomu presji na środowisko. Krajowy plan działania wychodzi naprzeciw polityce ekologicznej w obszarze produkcji roślinnej. Zachowanie organizmów pożytecznych w obszarze upraw polowych jest jednym z ważniejszych elementów ochrony biologicznej, która stanowi priorytet w poszukiwaniu metod niechemicznych w ochronie roślin.

Krajowy plan działania jest zgodny z Planem na rzecz odpowiedzialnego rozwoju przyjętym uchwałą Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2016 r. oraz będącą jego uszczegółowieniem nową średniookresową strategią rozwoju kraju, tj. Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), przyjętą przez Radę Ministrów uchwałą z dnia 14 lutego 2017 r. Głównym celem działań rozwojowych ww. strategii jest „stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. W dokumencie podkreślone zostało, że kluczowe dla zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju kraju będzie zwiększanie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych przez poprawę ich dochodowości, integrację łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

Jednocześnie w celu szczegółowym I strategii – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną zaprojektowanych zostało siedem kierunków interwencji, w tym trzy poświęcone rozwojowi sektora rolno-spożywczego: 2. Instytucje publiczne wspierające rozwój podmiotów sektora, 4. Konkurencyjne gospodarstwa rolne i producenci rolno-spożywczy oraz 7. Wsparcie lokalnych motorów przedsiębiorczości. Kierunki te mają za zadanie zwiększenie efektywności funkcjonowania i dostępności doradztwa rolniczego, wspieranie wytwarzania i dystrybucji produktów o wysokiej jakości i poziomie innowacyjności, w tym m.in. tradycyjnych, regionalnych i ekologicznych. Należy także podkreślić, że jednym z projektów strategicznych wpisujących się w ww. kierunki interwencji jest wzmocnienie i zwiększanie efektywności systemu doradztwa rolniczego, poprzez m.in.: ulepszenie systemu szkoleń doradców rolniczych, wzmocnienie kompetencji w zakresie transferu wiedzy z nauki do praktyki, unowocześnienie warsztatu prowadzenia działalności rolniczej i zarządzania gospodarstwem. Prowadzenie doradztwa to także jedno z najważniejszych zadań krajowego planu działania. Celem doradztwa rolniczego jest przede wszystkim upowszechnianie wiedzy i najnowszych informacji związanych z ochroną roślin, co przyczynia się do wytworzenia katalogu pożądanych zachowań i wpływa na postępowanie użytkowników środków ochrony roślin. Właściwy sposób postępowania producentów rolnych stosujących środki ochrony roślin skutecznie minimalizuje możliwość wystąpienia nieprawidłowości związanych z ich użyciem.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz pozostałe jednostki doradztwa rolniczego ściśle współpracują z instytucjami administracji rządowej i samorządowej działającymi na rzecz ochrony roślin, w szczególności: z instytutami badawczymi, uczelniami rolniczymi, Państwową Inspekcją Ochrony

Roślin i Nasiennictwa, izbami rolniczymi oraz organizacjami działającymi w obszarze rolnictwa i innymi podmiotami gospodarczymi dostarczającymi środki do produkcji rolnej. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie wraz z jednostkami doradztwa rolniczego są podstawowymi instytucjami, które zajmują się kształceniem ustawicznym rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. Ponadto jednostki te organizują szkolenia, konferencje, warsztaty i spotkania informacyjne ww. tematyce.

Krajowy Plan działania jest zgodny z uchwałą nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (M.P. poz. 1150), w szczególności realizując działania:

- 1.2.4. dbałość o wysoką jakość oferowanych produktów żywnościowych i dostosowanie produktów do indywidualnych potrzeb żywieniowych konsumentów;
- 1.2.6. kontrola i nadzór nad krajowym obrotem produktami rolno-spożywczymi;
- 1.2.9. uproszczenia w przystępowaniu do systemów jakości żywności oraz szkolenia i doradztwo w tym zakresie;
- 1.2.13. uspojnienie działań w zakresie zarządzania systemami promocji żywności i efektywnego systemu nadzoru nad bezpieczeństwem żywności;
- 1.4.16. wdrażanie obowiązków wynikających ze zwalczania i zapobiegania chorobom roślin, a także wdrażanie mechanizmów łągodzących skutki rynkowe zjawisk z tym związanych;
- 2.4.16. ochrona jakości wód, w tym m.in. przez racjonalną gospodarkę nawozami i środkami ochrony roślin, oraz promowanie korzystnych dla ochrony jakości wód zabiegów agrotechnicznych i równoczesnego prowadzenia produkcji roślinnej przy produkcji zwierzęcej;
- 2.4.18. rozwój rolnictwa ekologicznego, upowszechnianie prośrodowiskowych metod produkcji rolnej i rybackiej oraz gospodarowania produktami ubocznymi pochodzącymi z rolnictwa, rybactwa i przetwórstwa rolno-spożywczego;
- 2.4.22. upowszechnianie wiedzy na temat metod ochrony środowiska w rolnictwie i na obszarach wiejskich i rybackich, np. przez doskonalenie i rozwijanie systemu doradztwa i promocję dobrych praktyk rolniczych.

Krajowy plan działania jest także zgodny z Europejskim zielonym ładem oraz strategią „Od pola do stołu”, zgodnie z którą „Komisja podejmie dodatkowe działania w celu zmniejszenia ogólnego stosowania i ryzyka dotyczącego pestycydów chemicznych o 50% oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów o 50% do 2030 r.”.